

№ 76 (20839)

2015-рэ илъэс БЭРЭСКЭЖЪЫЙ жъоныгъуакіэм и 6

> кыхэтыутыгьэхэр ыкіи нэмыкі къэбархэр тисайт ижьугьотэштых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэ и Указ

В. Д. Шахановым медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиюрэр фэгъэшъошэгъэным ехьылагъ

Адыгэ Республикэм ыпашъхьэ гъэхъэгъэ ин дэдэхэр зэрэщыриІэхэм ыкІи илъэсыбэрэ гуетыныгъэ фыриІэу Іоф зэришІагъэм афэші медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиюрэр Шаханов Владимир Дмитрий ыкъом — Іофшіэным иветеран, Адыгэ Республикэм мамырныгъэмкІэ и Лигэ и Совет хэтым фэгъэшъошэгъэнэу.

> Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, мэлылъфэгъум и 30, 2015-рэ илъэс N 56

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ и Указ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо тынхэр афэгъэшъошэгъэнхэм ехьыліагъ

Адыгэ Республикэм ыпашъхьэ гъэхъэгъэ ин дэдэхэр зэрэщыря в ык и илъэсыбэ хъугъэу юф зэраш врэм апае медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиюрэр афэгьэшъошэгьэнэу:

Бэчыжъ Лейлэ Абубэчыр ыпхъум — филологие шіэныгъэхэмкІэ докторым, профессорым, къэралыгъо бюджет учреждениеу «Орденэу «Знак Почета» зыфиlорэр къызыфагъэшъошэгъэ Къэрэщэе-Щэрджэс институтэу гуманитар ушэтынхэм апылъым» инаучнэ ІофышІэ шъхьаІэ;

Цэй Эдуард Кущыку ыкъом — зэо зэпэуцужьныгъэхэм яветеран, Урысыем и Ліыхъужъ;

ЗекІоным зегъэушъомбгъугъэным ылъэныкъокІэ гъэхъагъэу иlэхэм апае щытхъуцlэу «Адыгэ Республикэм туризмэмкіэ изаслуженнэ ІофышІ» зыфиюрэр Ческидов Игорь Михаил ыкьом — Адыгэ Республикэм и Къэралыгьо Совет — Хасэм псэолъэшіынымкіэ, транспортымкіэ, зэпхыныгъэхэмкіэ ыкіи унэ-коммунальнэ хъызмэтымкІэ икомитет итхьаматэ фэгъэшъошэгъэнэу;

Кушъхьэфэчъэ спортым хэхъоныгъэ ышІыным ылъэныкъокІэ гъэхъагъэу иlэхэм апае щытхъуцlэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренер» зыфиюрэр Куликовский Вячеслав Федор ыкъом — кіэлэціыкіухэм гъэсэныгъэ тедзэ зыщарагъэгъотырэ къэралыгъо бюджет учреждениеу «Олимпиадэхэм кушъхьэфэчъэ спортымкІэ ахэлэжьэщтхэр зыщагъэхьазырхэрэ Адыгэ республикэ хэушъхьафыкІыгъэ кІэлэцІыкІу-ныбжьыкІэ спорт еджапіэр» зыфиіорэм итренер-кіэлэегьаджэ фэгьэшьошэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, жъоныгъуакІэм и 5, 2015-рэ илъэс

Совет — Хасэм иунашъу

Е. И. Матвеевар Адыгэ Республикэм и Уплъэкіокіо-лъытэкіо палатэ и Тхьаматэу гъэнэфэгъэным ехьыліагъ

Адыгэ Республикэм и Конституцие ия 70-рэ статья ия 4-рэ пункт иподпунктэу «з»-м тегъэпсыхьагъэу ыкІи Адыгэ Республикэм и Законэу N 81-р зытетэу «Адыгэ Республикэм и Уплъэкlокlо-лъытэкlо палатэ ехьылlагъ» зыфиloy 2002-рэ илъэсым бэдзэогъум и 26-м къыдэкІыгъэм диштэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм унашъо ешіы:

- 1. Матвеева Еленэ Иван ыпхъур Адыгэ Республикэм и УплъэкІокІо-лъытэкІо палатэ и Тхьаматэу гъэнэфэгъэнэу.
 - 2. Заштэрэ мафэм щыублагъэу мы унашъом кlyaчlэ иlэ мэхъу. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

къ. Мыекъуапэ, мэлылъфэгъум и 29-рэ, 2015-рэ илъэс N 1221

Гъатхэмрэ Іофшіэнымрэ ямэфэкі ТхьакІущынэ Аслъан хэлэжьагъ

Гъатхэмрэ ІофшІэнымрэ ямэфэкІ Адыгэ Республикэм игъэкІотыгъэу щыхагъэунэфыкІыгъ. Урысыем иполитическэ партиеу «Единэ Россием» икъутамэу Адыгеим щыІэмрэ тиреспубликэ ипрофсоюзхэм я Федерациерэ кІэщакІо фэхъухи, Мыекъуапэ иурам шъхьа Гэу Краснооктябрьскэм нэбгырабэ къырыкІуагъ.

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан, Адыгеим и Парламент и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, Адыгеим ипрофсоюзхэм я Федерацие и Тхьаматэу Устэ Руслъан, гъэцэкІэкІо ыкІи хэбзэихъухьэ къулыкъушІэхэр апэ итхэу къалэм иурам шъхьаІэ къырыкІуагъэх. Мэфэкіыр студентхэм, спортсменхэм, Іофшіапіэхэм яліыкІохэм, дзэм иветеранхэм къагъэдэхагъ.

Шъонтрыпэо ныбжьыкІэхэр апэ итхэм ащыщых. Шъошэ зэкІужь фыжьхэр ащыгьых. Нэр пІэпахэу пшъашъэхэр фыжьыбзэу фэпагъэх. Нэбгырэ пэпчъ кІущынэ Аслъан. ыпкъ ищыгъэу, мэкъамэу къырагъаlорэм диштэу урамым къы- кlэп, — къыlуагъ Тхьакlущынэ

ныгъупчъэхэр зэlухыгъэхэу lэгу къафытеох, мэфэкІ мафэм зеушъомбгъу. ЩапІэхэм, шхапіэхэм яіофышіэхэр урамым къырыкІохэрэм афэнэгушІох, ялэжьапІэхэм адэжь Іутхэу мэфэкІым хэлажьэрэмэ нэшІукІэ яплъых.

Урысыемрэ Адыгеимрэ якъэралыгьо быракъхэр агъэбыбатэх. Гъатхэмрэ ІофшІэнымрэ афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэу урамхэм ашъхьагъ апылъагъэхэм, цІыфхэм аІыгъхэм тигуапэу тыкъяджэ. Мыекъуапэ икъэлэ парк дэхьапІэ къызынэсыхэм, зэхахьэм къыщыгущыІагь Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу Тхьа

— Тэ гъэхъагъэу тиІэр марэкІох. Унэ лъагэхэм яшъхьа- Аслъан. — Анахьэу къыддэхъу-

гъэмэ ащыщых мамырэу тыпсэузэ тизыкІыныгьэ зэрэдгьэпытэрэр. ТапэкІэ тиреспубликэ нахь зыкъедгъэІэтыным фэшІ джыри нахьышюу юф тшіэн

Мэфэкіым ягушъхьэ кіуачіэ къыІэтынэу Адыгеимрэ Урысыемрэ хэхъоныгъакІэхэр ашІынэу Лышъхьэм афијуагъ.

МэфэкІ зэхахьэм Парламентым и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, Мыекъуапэ иадминистрацие ипащэу Александр Наролиныр къыщыгущы агъэх. -факишефек инпечентивности хэр зэрэзэфигьадэхэрэр хагьэунэфыкІыгъ.

Адыгэ Республикэм итворческэ купхэм мэфэкІ концертэу къатыгъэм ашІогъэшІэгьонэу нэбгырабэ еплъыгъ. ЖъоныгъуакІэм иапэрэ мафэхэм Урысыем рафтингымкІэ изэнэкъокъу, нэмыкі спорт зэіукіэгьухэу Адыгеим щыкіуагъэхэр гум шіукіэ къинэжьыщтых. Зэхахьэхэм цІыфыбэ ахэлэжьагь.

ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Сурэтхэр мэфэкІым къыщытырахыгъэх.

АР-м и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Асльан шІэныгъэмкІэ ыкІи научнэ-техническэ политикэмкІэ Советэу АР-м и ЛІышъхьэ дэжь щызэхащагъэм джырэблагъэ зэхэсыгъоу иІагъэм хэлэжьагъ.

Наукэр хэхъоныгъэхэм афэІорышІэн фае

Республикэм зекІоным зыщегъэушъомбгъугъэным, мэкъумэщ хъызмэтым хэхъоныгъэхэр егъэшІыгъэнхэм, тыкъэзыуцухьэрэ дунаир шІуагъэ къытэу гъэфедагъэ зэрэхъущтым, цІыфхэм япсауныгъэ икъэухъумэн, нэмыкІ лъэныкъохэм наукэм и ахьэу ахилъхьан ылъэкІыщтхэм ахэр атегущыІагъэх. Советым хэтхэм ямызакъоу, экономикэ хэхъоныгъэмкlэ ыкlи сатыумкlэ, мэ- тшlоигъу, — къыlуагъ AP-м и къумэщ хъызмэтымкlэ минис- Лlышъхьэ. — Тишlэныгъэлэжь-

трэхэри мы зэхэсыгъом хэлэжьагъэх.

– Научнэ къарыушхоу ти-Іэр республикэм хэхъоныгъэ егъэшІыгъэным фэІорышІэмэ хэм яюфшіагьэхэр мэкъу-мэщым, зекІоным, нэмыкІ лъэныкъохэм ащыдгъэфедэхэмэ мымакІэу шІуагъэ къызэритыщтым Іо хэлъэп. Экономикэм, мэкъу-мэщым ямызакъоу, псауныгъэм икъэухъумэн, культурэм. нэмык лъэныкъохэм афэгъэзэгъэ министерствэхэм ыкІи ведомствэхэм япащэхэр Советым июфшіэн къыхэгьэлэжьэгьэнхэ фае. Республикэм хэхьоныгьэ егьэшІыгьэным фэІорышІэрэ ушэтынхэр щыІэныгъэм щыпхырыщыгъэным тыдэлажьэмэ, ахэм федэ къахьыщт.

Агробизнес комплексышхоу Джэджэ районым щагъэпсырэм изегьэушьомбгьун, ащ зэрэщыгугъыхэу федэ къыхьыным, черкес чъыгхатэхэм языкъегьэ-Іэтыжьын практикхэмрэ шІэныгъэлэжьхэмрэ зэгъусэхэу адэлэжьэнхэ фаеу зэрилъытэрэр кІигъэтхъыгъ. Мы лъэныкъохэмкІэ шІагьэу щыІэм къытегущыІагьэх АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкІэ ыкІи сатыумкІэ иминистрэу Лыхэсэ Махьмудэ, мэкъумэщ хъызмэтымкІэ министрэу Юрий Петровыр. Нэужым Советым хэтхэми яеплъыкІэхэр къыраІотыкІыгъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Къэгъэлъэгъон къызэІуахыгъ

Къэлэ-лІыхъужьэу Волгоград итарихъ къэзыІотэрэ къэгъэлъэгъон Европарламентым иунэу Страсбург дэтым бэмышІэу къыщызэІуахыгъ.

Европарламентым ипленарнэ сессие зыщыкорэ мафэхэм ар къызэІуахыгъэшъ, парламентым идепутатхэми, иаппарат хэтхэми ащ нэІуасэ зыфашІын алъэкІыщт. Къэгъэлъэгъоныр зэхэзыщагъэхэр Чехием ыцІэкІэ Европарламентым идепутатэу ыкІи инвесторэу Иржи Машталкэрэ Волгоград иадминистрациерэ.

Стенд 22-мэ къэлэ-лІыхъужъым итарихъ, Сталинград заор зэрэкІуагъэм, ТекІоныгъэм ия 70-рэ илъэс зэрагъэмэфэкІырэм, къалэм нэмык хэгъэгухэм зэдэлэжьэныгъэу адыриІэм, джырэ Волгоград икультурэ, инаукэ ыкІи иискусствэ нэјуасэ уафашіы.

ЛІыкІо купым хэтыгъэх къэлэлІыхъужъым ипащэ ипшъэрылъхэр зыгъэцакІзу Ирина Соловьевар, Волгоград иадминистрацие ипа-

щэ ипшъэрылъхэр зыгъэцакІэу Владимир Собакарь, Волгоград хэкум иправительствэ итхьаматэ игуадзэу Юрий Сизовыр.

Чрезвычайнэ, полномочнэ лІыкіоу, Урысые Федерацием иліыкіоу Европейскэ союзым щыІэ Владимир Чижовым къэлэ-лыхъужъэу Волгоград ихьакІэ лъапІэхэр зыдэтхэхэрэ тхыльым 2013-рэ ильэсым мэкъуогъум и 16-м мыщ фэдэ гущыІэхэр дитхагъэх: «Сталинград заом ТекІоныгъэр къызщыдахыгъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъоныр Европейскэ парламентым иунэу Страсбург щыІэм къызэрэщызэІуахыгьэр анахьэу зишІушІагьэхэр къалэу Волгоградрэ хэкумрэ япащэхэр ары. Тарихъыр икіэрыкіэу кіатхыкІыжьынэу зыщыфежьэхэрэ тинепэрэ мафэхэм тэ анахьэу ты-

зыпыльын фаер шъыпкъэныгъэ тхэлъэу тарихъым тыкъекІолІэныр ары. Сталинград къэзыухъумагъэхэу, Европэм фашистхэр изыфыжьыгъэхэм непэ шъхьащэ афэтшІызэ, джыдэдэм Европэм щыпсэухэрэми, ахэм ауж къикІыщтхэми агу къэтэгъэкІыжьы мамырныгъэ зэрылъ Европэм щыпсэунхэм иамал языгъэгъотыгъэхэм ар

Гъэлъэшыгъэ шіыкіэм тетэу...

МэфэкІ мафэхэр щынэгъончъэнхэм фэшІ ашІэщтхэм афэгъэхьыгъэу Адыгэ Республикэм хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ и Министерствэ бэмышІ у брифинг зэхищагъ.

Гъатхэмрэ ІофшІэнымрэ ямэфэкІ ыкІи ТекІоныгъэм и Мафэу къэблагъэрэм яхэгъэунэфыкІын фэгъэхьыгъэ -ыш дехтшешахег уегдаахтфо нэгъончъэным ишапхъэхэм адиштэнхэм, мы мафэхэм цІыфхэм ярэхьатныгъэ къэухъумэгъэным пае шІэгъэн фаехэм журналистхэр ащигьэгьозагь АР-м хэгьэгу кюці ІофхэмкІэ и Министерствэ общественнэ рэхьатныгъэр къэухъумэгъэнымкІэ иполицие ипащэ игуадзэу Геннадий Березиным.

Пэшlорыгъэшъэу зэрагъэнафэрэмкіэ, ахэм зэкіэмкіи республикэм щыпсэурэ ыкІи хьакІэ нэбгырэ мини 10-м

хэр бэу зыщызэрэугъоихэрэ митингхэр, зэхахьэхэр зыщыкющтхэ чыпіэхэр, саугъэтхэр къагъэгъунэщтых. Адыгеим къихьэрэ машинэхэр гьогу-патруль къулыкъум иІофышІэхэм ауплъэкІухэзэ ашІыщт.

Джащ фэдэу полицием иполковник къызэриІуагъэмкІэ, цІыфхэр ауплъэкІухэзэ Іофтхьабзэхэр зыщыкІощтхэ чІыпіэхэм адагьэхьащтых. Ащ дакloy, къагъэорэ пкъыгъохэр, Іэшэ зэфэшъхьафхэр. апчым хэшІыкІыгъэ бэшэрэбхэр зыІыгъхэр, ешъуагъэхэр Іофтхьабзэхэм арагъэкІолІэщтхэп.

ГъогурыкІоныр щынэгъон-

Іофтхьабзэхэр зыщыкІощтхэ чІыпІэхэм якІурэ автомобиль гъогухэм ащыщхэр охътэ гъэнэфагъэкІэ зэфашІыщтых. Анахь шъхьаІэу Г. Березиным къыхигъэщыгъэр полицием и пофышахэм цыфхэм алъэныкъокІэ шъхьэкІэфэныгъэшхо къызхагъэфэныр япшъэрылъэу зэрэщытыр ары.

МэфэкІ мафэхэм АР-м хэгъэгу кіоці Іофхэмкіэ и Министерствэ ихэушъхьафыкІыгъэ отряд иавиационнэ техникэ къызфагъэфедэзэ республикэм игъогухэр шынэгъончъэу щытынхэмкІэ полицейскэхэм къулыкъур ахьышт.

КІ ухым Г. Березиным зэрэкІигьэтхъыгьэмкІэ, общественнэ щынэгьончьэным епхыехелыхоІшег дехолыфоІ ел зэрэхъурэм министрэм ежь ышъхьэкІэ ынаІэ тыригъэтышт.

натхьо «Андырхьое Хъусен лІыхъужъныгъэм ищысэу щыт» Разыет:

Урысые Федерацием и Федеральнэ ЗэІукІэ и Къэралыгьо Думэ идепутатэу Натхьо Разыет шъольырхэм ащыкІорэ зэІукІэгьухэм атегьэпсыхьагъэу муниципальнэ гъэпсык Іэ зи Іэ «Шэуджэн районым» джырэблагьэ щыІагь.

ТекІоныгъэшхом ия 70-рэ илъэс ихэгъэунэфык/ын тегъэпсыхьагъэу депутатыр щы-Іагъ Советскэ Союзым и ЛІыхъужъэу Хъ. Б. Андырхъуаем ыцІэкІэ щыт музееу Хьакурынэхьаблэ дэтым. КІэлэеджэкІо нахьыжъхэм ягъусэу

музеим чІэлъ пкъыгъохэм ащ нэІуасэ зафишІыгь ыкІи хьакІэ лъапІэхэм апае тхылъым дэтхагъ.

- ИлъэсипшІ пчъагъэ тешІэжьыгъэми, ячІыпІэгъу шІагъоу Андырхъое Хъусен Борэжъ ыкъоу Советскэ Союзым и

Ліыхъужъыціэ къызыфагьэшъошагъэр Шэуджэн районым щыпсэухэрэм зэращымыгъупшэрэр лъэшэу сигуапэ хъугъэ. Украинэм и Луганскэ хэку ит селоу Дьяково дэжь ар щыфэхыгъ. Музеим июфышіэхэм яІэпэІэсэныгъэ ишІуагъэкіэ, ныбжыкіэхэм яшіэныгъэ нахь хагъэхъоным иамал шыІэ хъугъэ, фашизмэм дезыгъэштэрэ кІуачІэхэм ашъхьэ къэралыгъо зэфэшъхьафхэм нахь къащајэты зыщыхъугъэ лъэхъаным яхэгъэгу фэшъыпкъэхэу къыткіэхъухьэхэрэр піугъэнхэм мэхьанэшхо иІэу щыт, хигъэунэфыкІыгъ Натхъо Разыет.

Ащ нэфэшъхьафэу депутатыр щыІагъ Д. А. Іэшъхьэмафэм ыцІэкІэ щыт Хьакурынэхьэблэ гурыт еджапІэу N 1-м. Апшъэрэ классхэм арысхэм ліыхъужъныгъэм иурок ащ щаригъэхьыгъ ыкІи нэпэеплъ шіухьафтынхэр еджапіэмрэ ащ ипащэрэ аритыгъэх.

Непэ нафэ къызэрэсфэхъугъэмкІэ, ныбжьыкІэхэр яхэгъэгу фэшъыпкъэхэу пјугъэнхэмкІэ Шэуджэн районым Іофышхо щызэшІуахы, Хэгъэгу

зэошхом илъэхъан советскэ зэоліхэм ліыхъужъныгъэу зэрахьагъэм фэгъэхьыгъэ зэдэгущыІэгъухэр мыщ фэдэ мэфэкІ закъохэм япэгьокІзу арэп еджапІэм зыщызэшІуахыхэрэр. А Іофыгьом рензу анаІз зэрэтырагъэтырэр джыри зэ хэзгъэунэфыкІыжьынэу сыфай, икІ эухым къы Іуагъ Натхъо Ра-

КЪАНДОР Анзор. Урысые Федерацием и Федеральнэ Зэіукіэ и Къэралыгъо Думэ идепутат иІэпыІэгъу.

3

Советскэ цІыфхэм Хэгьэгу зэошхом ТекІоныгьэр кьызщыдахыгьэр ильэс 70-рэ зэрэхьурэр жьоныгьуакІэм и 9-м зыщыхагьэунэфыкІыщтым ехьулІэу Беларусьрэ Урысыемрэ я Союз и Парламент ЗэІукІэ и Совет Республикэу Беларусьрэ Урысые Федерациемрэ ащыпсэухэрэм афакІоу Джэпсальэ ыштагь

Беларусьрэ Урысыемрэ я Союз и Парламент Зэlyкlэ и Совет Республикэу Беларусьрэ Урысые Федерациемрэ ащыпсэухэрэм афакloy къышlыгъэ Джэпсалъэр

Беларусьрэ Урысыемрэ арысхэу лъытэныгъэ зыфэтшіыхэрэр!

Советскэ ціыфхэм Хэгьэгу зэошхом Текіоныгьэр къызщыдахыгьэр ильэс 70-рэ зэрэхьурэр жьоныгьуакіэм и 9-м хэдгьэунэфыкіыщт. Тащыщ пэпчъкіэ Текіоныгьэм и Мафэ мэфэкі шъыпкъэу щыт, дунаим итарихъ хэхьэгьэ анахь хъугьэ-шіэгьэшхохэм зэу ащыщ. Мыщ фэдэ мафэм тэ анахьэу зэхэтэшіэ уи Хэгьэгу ифедэхэр къзуухъумэшъуным мэхьанэшхо зэриіэр.

Текіоныгъэм и Мафэ хэдгъэунэфыкіызэ, патриот шъыпкъэу щытыгъэхэр, Родинэм ишъхьафитыныгъэ пае зыпсэ зытыгъэхэр тыгу къэтэгъэкіыжьых. Тэ зыщыдгъэгъупшэ хъущтэп Советскэ Союзым щыпсэурэ лъэпкъхэм азыфагу илъыгъэ зэныбджэгъуныгъэ пытэм ишіуагъэкіэ Текіоныгъэр къыдэтхын зэрэтлъэкіыгъэр. Беларусърэ Урысыемрэ ядзэкіолі миллион пчъагъэхэр Хэгъэгу зэошхом хэкіодагъэх. Арышъ, дзэкіоліэу фэхыгъэхэм анапэ ауціэпіынэу зэрэфежьэхэрэм, нацистхэм

бзэджэшlагъэ зэрамыхьагъэу къагъэлъэгъонэу зэрэпылъхэм тяплъэу, зи тымыloy рэхьатэу тыщысы хъущтэп.

Хэгъэгу зэошхом хэкlодагъэхэми, ащ хэлэжьагъэхэу тинепэрэ мафэ къынэсыгъэхэми апашъхьэкlэ пшъэрыпъ пъапlэу тиlэр ахэм ліыхъужъныгъэу зэрахьагъэр зыщытымыгъэгъупшэныр, шъыпкъэныгъэ тхэлъэу тарихъ хъугъэ-шlагъэхэм тякlоліэныр, тарихъыр кlэзытхыкlыжынэу фежьэхэрэм теубытэныгъэ тхэлъэу тапэуцужьыныр ары.

Тэ, Беларусьрэ Урысыемрэ я Союз

и Парламент Зэlукlэ идепутатхэм, тильэпкъхэм ялlыкloy тызэрэщытым елъытыгъэу Беларусьрэ Урысыемрэ ащыпсэухэрэм тыкъяджэ блэкlыгъэр зыщамыгъэгъупшэнэу, ащ десэ хахынэу, нацизмэм дезыгъаштэхэрэм ягъогупэ пабзыкlынэу, Хэгъэгу зэошхом ихъугъэшlагъэхэм шъыпкъэныгъэ хэлъэу, зафэу якloлlэнхэу. Тичlыналъэ мамырныгъэ телъыным, зэдытиунэм щыщынэгъончъэным ар лъэпсэ пытэ фэхъущт.

Ныбджэгъу лъапіэхэр, Текіоныгъэшхом имэфэкікіэ тышъуфэгушіо!

Хэбзэгъэуцу ІофшІэныр хахъохэм языкъэкІуапІ

Іофыгьо анахь шъхьаіэхэмкіэ пшъэрыльхэр

Мы мафэхэм хэбзэгъэуцухэм я Советэу Урысые Федерацием и Федеральнэ Зэlукlэ дэжь щылажьэрэм зэхэсыгъо иlагъ, джащ фэдэу къалэу Санкт-Петербург дэт Таврическэ ордунэжъым УФ-м и Президент щыlукlагъэх. loфтхьабзэхэм ахэлэжьагъ АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр.

Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэу Сергей Нарышкиным зэхэсыгъор къызэјуихызэ, къызэрэугъоигъэхэм закъыфигъэзагъ урысые законодательствэр зэфахьысыжынэу, хабзэр зэрагъэфедэрэм уасэ фашіыжынэу. Ар зытегъэпсыхьагъэр іэкіыбым бэнэнфэшіу зекіуакізу къикіыхэрэм тіэсхъапіэ ямыхъуліэнырыкіи нэкъокъонымкіэ шіуагъэу иіэм зыкъегъэіэтыгъэным пае амалэу щыіэр зэкіэ гъэфедэгъэныр арых.

Экономическэ зэпхыныгъэхэм, цІыфым ифитыныгъэхэм ыкІи демократическэ шъхьафитныгъэхэм алъэныкъокіэ ІэкІыб зэзэгъыныгъэхэри зэфахьысыжынхэу Нарышкиным къахилъхьагъ. Ащ зэрилъыгэрэмкіэ, уплъэкіунхэм къагъэлъэгъорэ пчъагъэхэр санкциехэм ялъэхъан къиныгъохэм апэшіуекіогъэнымкіэ шъхьапэ хъущтых.

Бюджет зэфыщытыкІэхэмкІэ Іофыгьоу къэуцухэрэм, Президентым иджэпсалъэ гъэцэкІагъэ зэрэхъурэм, сабыйхэм яшІо-игъоныгъэхэм якъэухъумэнкІэ Лъэпкъ стратегием игъэцэкІэн джащ фэдэу зэхэсыгъом щатегущыІагъэх. Къырымрэ Севастопольрэ Урысые Федерацием ихэбзэ ыкІи исоциальнэ-экономическэ системэ къыхэщэжьыгъэнхэм фэгъэхыгъэ Іофыгъор хэушъхьафыкІыгъэу зэхафыгъ.

Зэхэсыгъор зыщыкІогъэ мафэр урысые парламентаризмэм и Мафэ зэрэтефагъэм фэшІ Федерацием и Совет и Тхьаматэу Валентина Матвиенкэмрэ Къэралыгъо Думэм и Тхьаматэу Сергей Нарышкинымрэ шъолъыр парламентхэм къарыкІыгъэ яІофшІэгъухэм афэгушІуагъэх.

— Мы чІыпіэ дэдэр ары, Таврическэ ордэунэжъым, илъэси 109-кіз узэкізізбэжьмэ урысые парламентым иапэрэ зэхэсыгъо зыщыкіуагъэр. Тисэнэхьат мэфэкікіэ сыгу къыздеізу сыкъышъуфэгушіо, — къыіуагъ С. Нарышкиным.

Урысые парламентаризмэм и Мафэ УФ-м и Федеральнэ Зэlукlэ хэбзэгъэуцухэм я Советэу щылажьэрэм хэтхэм заlуигъэкlагъ Президентэу Владимир Путиным.

Ащ къызэриІуагъэмкІэ, джырэ уахъ-

тэм анахь гумэкІыгъоу къэуцухэрэм ащыщ ТекІоныгъэм имэхьанэ зэпырагъэзэнэу ыуж зэритхэр, шІуцІэр фыжьэу къагъэлъагъо, шъхьафитныгъэм фэбэнагъэхэр атебэнагъэхэу, нацистхэр шъхьафитныгъэм иухъумакІохэу ашІы зэрашІоигъохэм апэуцужьыгъэн зэрэфаер ыкІи лъэпкъ тетыгъом пае банэ зышІыхэрэм лъэпкъ тхьамыкІагъо къызэрахьыщтыр Путиным къыІуагъ ыкІи зэфагъэмрэ цІыфыгъэмрэ язехьан политикхэм, хэбзэгъэуцухэм, общественнэ ІофышІэхэм бэкІэ зэрялъытыгъэр къыхигъэщыгъ.

Ясэнэхьат мэфэкікіэ депутатхэм джащ фэдэу ар къафэгушіуагъ. Ащ фэгъэхьыгъэ пэублэ гущыіэм къыщыхигъэщыгъ джыри зы тарихъ хъугъэшіэгъэ ин — Республикэу Къырым Урысыем къызэрэхэхьажьыгъэр.

— Шъо, хэбзэгъэуцухэм, шъуишlуагъэкlэ ищыкlэгъэ хэбзэгъэуцугъабэ охътэ кlэкlым штагъэ хъугъэ. Федерацием исубъектыкlэхэм ащыпсэухэрэм урысые социальнэ шэсхэр яlэхэ хъугъэ, хэбзэ къулыкъухэмрэ чlыпlэ зыгъэlорышlэжьыпlэхэмрэ псынкlэу агъэпсыгъэх. Федеральнэ Зэlукlэм хэтхэм джыри зэ ясlо сшlоигъу сызэрафэразэр lофыгъо къинэу къэуцугъэхэр псынкlэу зэрэзэшlуахыгъэм пае, Къырымрэ Севастопольрэ къарыкlыгъэ тиlофшlэгъухэми рэзэныгъэ гущыlэхэр афэсэгъазэх, — къыlуагъ Владимир Путиным.

Хэбзэгъэуцухэм я Совет зызэхащагъэр илъэсищ хъугъэ. Ар зэхэгущы!эжь къулыкъу, гупчэм ихабзэрэ федерацием исубъектхэмрэ яхэбзэгъэуцухэм аш!эрэр зэхэгъэугуфык!ыгъэнымк!э, зэгъэк!угъэнымк!э иш!уагъэ къэк!о. Ч!ып!эхэм ащы!э къиныгъохэр къэ!отэгъэнхэмк!э шъолъыр депутатхэм ар агъэфедэ. Нахьыбэу къызтегущы!эхэрэр агъэк!одырэ мылъкур нахь мак!э зэраш!ырэш!ык!эхэр, къиныгъохэм зэрапэш!уек!охэрэр арых. Къэгущы!агъэхэм зядэ!ум, Путиным къы!отагъ экономикэм къыщыхъущтыгъэмрэ джы изытетрэ:

- ІэкІыбым итщырэ товархэм, чІыдагъэмрэ газымрэ, ауасэ къызефэхыкІэ, ащ дгъэфедэрэ ахъщэм изытети иягъэ къекІы. Ар зыпкъ игъэтыгъэным пае Гупчэ банкым ІэпэчІэгъанэу иІэр е къытІупщынышъ, щэф-щэжьыным пылъхэр хигъэбаикІын, е джы ышІагъэр, уасэр зэхъокІы зэпытыным къыфэкІоныр, ышІэн фэягъэ. Джар зы хэкІыпІэ зэкъуагъ, джыри зэ къыкІэсэгъэтхъы, зы хэкІыпІагъ экономикэмкІэ къэгъэшъыпкъагъэу Іофхэм язытет зэпэщэчыгъэу укъекіоліэн зэрэплъэкіыштыгьэр. Шъыпкъэ, къиныгъохэри къыкІэлъыкІуагъэх. Ахэр анахьэу зэпхыгъэхэр ІэкІыбым къикІырэ товар пстэуми, къыдэгъэкІыным щагъэфедэрэми ауасэ

къызэрэхэхъуагъэр ары. Ау а уахътэр текlыщт. Экономикэмрэ къыдэгъэкlыжьыным пылъ лъэныкъохэмрэ ащ есэнхэ, лъэкlэу яlэхэр, инвестициехэмкlэ къапыщыльыр зэпащэчынхэ фае. Ащ уахътэ ищыкlагъ. Зэрэпсаоу пштэмэ, къэпlон плъэкlыщт: къиныгъохэм тахэкlы, экономикэр лъэхъаныкlэм есэ. Іэкlыб къэралыгъошхохэм санкциеу тикъэралыгъо къытыралъхьагъэхэм шlуагъэ къафимыхьыгъэу къычlэкlыгъ. Урысыем охътэ гъэнэфагъэм телъытэгъэ къиныгъохэр псынкlэу зэпичыгъэх, тикъэралыгъо икомпаниехэм кредитхэри атыжьышъугъэх.

ІэкІыбым къыращыщтыгъэ пстэури зэхэдз умышІэу зэблэпхъуныр мытэрэзэу Президентым елъытэ. ГущыІэм пае, бананхэр Урысыем къыщыбгъэкІыным уфежьэн ищык агъэп. Ау хабзэ хъугъэ урысые технологиехэр — самолет, къухьэ шІыныр, микроэлектроникэр, лъэныкъуакІэхэм якъызІэкІэгъэхьан — зигьо Іофыгьох. АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэм къызэриІуагъэмкіэ, УФ-м и Президент анаіэ зытраучеты мехосыней и адэлэжьэнхэм тихэбзэгъэуцухэр фэхьазырых. ЗэкІэмэ анахьэу джы зыпылъхэр тарихъ хъугъэ-шІэгъэшхоу тикъэралыгьо мы мафэхэм хигьэунэфыкlыщтыр ары — ТекІоныгъэшхом и Мафэ ихэгъэунэфыкіын. Шъугу къэдгъэкіыжьын, ащ ипэгъокІэу АР-м и Къэралыгьо Совет — Хасэм идепутатхэм, и НыбжьыкІэ парламент хэтхэм кІэлэеджакіохэм зэіукіэгьухэр адашіыгьэх, Іофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэр зэхащагьэх. Тарихъым ишъыпкъапІэ къыткІэхъухьэхэрэм ашІэным иІофыгьо джыри лъагьэкІотэщт, экономикэм хэхъоныгъэ ышІыным епхыгъэ хэбзэгъэуцугъэхэр аштэщтых.

Къыблэм ихэбзэгъэуцухэм экономикэм ихэхъоныгъэкlэ loфшlэныр рахъухьагъ

Къыблэ-Урысые Парламент Ассоциацием и Тхьаматэу, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэм къалэу Астрахань Къыблэ-Урысые Парламент Ассоциацием и Совет изэхэсыгъо щызэрищагъ. КъыблэыкІи Темыр Кавказ федеральнэ шъолъырхэм яхэбзэгъэуцу къулыкъухэм япащэхэр ащ хэлэжьагъэх.

ФинансхэмкІэ лъэкІхэм къазщыкІичыгъэ лъэхъаным экономикэм хахъо-

хэр егьэшіыгьэнхэм ыкіи шъольыр хабзэхэм яіофшіэн хэбзэгьэуцугьэ льапсэкіэ зэхэщэгьэным, зигугьу къэтшіыгьэ охътэ мыпсынкіэм бизнес ціыкіумрэ гурытымрэ Іэпыіэгьу ягьэгьотыгьэным афэгьэхьыгьэ Іофыгьохэм атегущыіагьэх.

 Бизнес цІыкІумрэ гурытымрэ къэралыгьо ІэпыІэгьоу афакІорэм шІуагьэу къытырэм зыкъегъэІэтыгъэн, кредит къэкІуапІэхэм зягьэушъомбгъугьэн фае; ныбжыкІэхэр мэщынэх бизнес цІыкІум ыкІи гурытым ахэхьанхэу, сыда зыпІокІэ лъэкІэу къытырэм зэрарыр нахь лъэшэу къыхэкІы, ащи Іоф дэшІэгъэн фае, лъэныкъо пстэумкІи къиныгъоу къыкъокІырэр къыдэльытагъэу, хэбзэ шапхъэкІэ ІэпыІэгъу ятымыгъэгъоты хъущтэп, — къыІуагъ Владимир Нарожнэм. — АщкІэ УФ-м исубъектхэм якъэралыгъо хэбзэ къулыкъухэр зыдэлэжьэн фаехэр Владимир Путиным къыгъэнэфагъэх. Ахэр — къэралыгъом -ихэхьоныгьэ икъэкІопІэ шъхьаІэхэм ащыщэу предпринимательствэм ишІуагъэ ыкІи ыуасэ обществэм зыкъыщягъэ-Іэтыгъэныр; зэфэдэ амалхэр, зэфагъэ зыхэлъ зэнэкъокъуныгъэ, хэбзэгъэуцугъэ гуры Іогьош ухэр ягьэгь отыгь энхэр, ахъщэ къолъхьэ тын-Іыхыныр къэмыгъэхъугъэныр, егъэлыегъащэу тынхэр къаlымыхыгъэныр; муниципальнэ псэупІэ пэпчъ мы Іофым пылъхэм фыщытыкІэшІу къащыфыряІэныр, инфраструктурэу ящыкІагъэр Іоф лые къыпымыкІзу аІэкІэгъэхьэгъэныр.

Іофтхьабзэм зэдэгущыІэгьоу щашІыгьэхэм шІуагьэ къатыгь ыкІи хэбзэгьэуцуным епхыгьэ ІофшІэным имызакьоу, Урысыем ишъолъырхэм ясоциальнээкономическэ хэхъоныгъэ тегъэпсыхьагьэуи лъэкІэу яІэхэр зэрахьылІэнхэм къыфэкІуагъэх.

Джа мэфэ дэдэм Къыблэ федеральнэ шъолъырым игъэцэкlэкlо къулыкъухэм япащэхэм апае зэхэсыгъоу УФ-м и Президент и Полномочнэ ліыкlоу КъФШъ-м щы!э Владимир Устиновым зэрищагъэр къалэу Астрахань щыкlуагъ. Къыблэ-Урысые Парламент Ассоциацием и Совет хэтхэри ащ хэлэжьагъэх. Къэралыгъом ишъолъырхэм яэнергетическэ кlоч!эшlуагъэ игъэк!эжьын зыкl шlыкlэ къыфэгъотыгъэным, лъэпкъ экономикэм илъэныкъо шъхьафхэр тэрэзэу зыгъэзекlорэ федеральнэ хэбзэгъэуцу актхэм зэхъок!ыныгъэхэр афэшlыгъэнхэм ащ щатегущы!агъэх.

Къыблэ-Федеральнэ Парламент Ассоциацием и Совет изэхэсыгъо къыхиубытэу зэlухыгъэ lахьзэхэлъ обществэу «Лукойл» зыфиlорэм Къыблэ федеральнэ шъолъырым loф зэрэщишlэрэм икъэгъэлъэгъон зэхащэгъагъ, ащ и «Корпоративнэ егъэджэн гупчэ», осетрэ хъунымкlэ шlэныгъэ-производственнэ гупчэм ыкlи Астраханскэ хэкум и Икрянинскэ район иобъектхэм ащыlагъэх.

AP-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм къыт!эк!игъэхьэгъэ къэбархэр хэутыным къыфэзыгъэхьазырыгъэр МЭЩЛ!ЭКЪО Саид.

Ч ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

ШІэжьыпэсхэр

ТІо зэтет унэ зэкІэупкІагъэу хьакурынэхьэблэ къоджэ гупчэм итым дэжь автобус горэ къыщэуцу. Зэрэгъэжьот макъэр шъхьащытэу кІэлэеджэкІо куп ащ къезэрэгъэтэкъу.

Ягъусэ кІэлэегъаджэм къаpelo: «Зэ, моу зыжъугъэрэхьатыгуи! Шъугу къэсэгъэкІыжьы: Урысыем ишъхьафитныгъэ, тэщ пае зищыІэныгъэ зытыгьэ ліыхъужъым дэжь тыкъэкІуагь. Мы чІыпІэм ущыкуоныр хэгьэкІи, умакъэ Іэтыгьэу ущыгущыІэныри къекІурэп. Мары исаугъэти шъолъэгъу». Зэу къэІэсэгъэ шъэожъыехэмрэ пшъэшъэжъыехэмрэ къапэгъокІыгъэм фэдэу музеим ыпашъхьэ ит саугъэтым езэрэгъэплъых... Апэрэу ІукІагъэх ахэр Андырхъое Хъусен, апэрэу икъэбар игъэкІотыгъэ зэхахышт...

Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Андырхъое Хъусенэ имузей инаучнэ ІофышІэу Хъут Фатимэ Шэуджэн районымкІэ Дукмасовскэ гурыт еджапІэм къыращыгъэ купыр экскурсием къырегъэблагъэ. КъэІотэныр ятІонэрэ этажым къыщырегъажьэ...

Илъэс 74-кІэ узэкІэІэбэжьмэ, Андырхъое Хъусенэ лІыгъэ зэрихьи, совет хэгьэгум, ащ щыпсэущтыгъэ цІыфхэм яшъхьафитныгъэ пае ыпсэ зетым кІэлэ дэдагь, икъэбар джыдэдэм къызыфаІотэрэ джы мы ныбжьыкіэхэу апшъэрэ классмэ арысхэм зэранахьыжъыгъэщтыри илъэс зыщыплІ горэми ары ныІэп. А пчъагъэхэр зызэбгъапшэхэкіэ, ліыхъужъыр уахътэм зэрэпхырыкІыгъэр къыбгурэІо.

Музеим ипащэу Мэрэтыкъо Сайхьат зэрэхигьэунэфыкІырэмкІэ, Андырхъое Хъусен игъашІэ къыткІэхъухьэрэ ныбжьыкІэхэм щысэтехыпІэ афэхъуным мэхьанэшхо ратызэ, цыфыбэ шІэжьыпэсхэу лэжьагьэх, джыри мэлажьэх. Музеир адыгэмэ яшъэо кlасэу Андырхъое Хъусенэ ащымыгъупшэжьыным, къыткІэхъорэ кІалэхэр я Урысые хэгъэгу, яреспубликэ агухэмкіэ афэщагьэхэу піугьэнхэм фэгъэзэгъэ патриотическэ ІофшІэным игупчэ шъыпкъэу щыт. Адыгэ автоном хэкум, Адыгэ Республикэм якъэралыгъо Іэшъхьэтетхэм, Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей. Андырхъое Хъусенэ зыщеджагьэу, ащ ыцІэ зыхьырэ Адыгэ педколледжым, Шэуджэнхьэблэ гурыт еджапІэу N 1-м якІэлэегъэджэ коллективхэм, совет илъэсхэм Хьакурынэхьаблэ щызэхэщэгьэгьэ хъызмэтшІэпІэ пэрытэу Социалистическэ Іофшіакіэм и Ліыхъужъхэу Мэрэтыкъо Аслъан, Сихъу Аслъан зигубгъохэм ащылэжьагъэхэм япащэхэм 1973-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 9-м музеим иэкспозицие къызэlyахыным ыпэкіи Іофышхо ашіагь. ЛІыхъужъыр къызэрыхъухьэгъэ Андырхъое унагъом щыщхэм, анахьэу ышыпхъу нахьыкІэу Аминэти ащ ибынхэми, ягупсэ Хъусен игукъэкІыжь напэ агъэдэхэным, ежьхэм яшыІэкІэ-зекІуакІэкІэ аш игугъу шіукіэ ашіыным яшъыпкъэу зэрэпылъыгъэхэри, непэ къызнэсыгъэми ащ зэрэпылъхэри мыщ дэжьым хэгьэунэфыкіыгъэн фае. ШІэжь уиІэным къикІырэр ахэм агурыбгъэІожьынэу ищыкlагъэп, гукlуачlэ ащ зэрэхэплъхьан фаер ашіэ.

Хъусенэ илъэужхэр тыдэ шыІэхэми къыхэгъэщыжьыгъэнхэми, непэрэ цІыфхэм ахэр утами имехнет в части и части части и нахьыкІэу Аминэт ежь ышъхьэкІэ емызэщэу опсэуфэ пылъыгъ. Шынахьыжъым ищыІэныгъэ гъогу лІыгъэм илъагъоу щызэбгырыкІыгъэхэм арыкІожьызэ, ныбджэгъубэ ыгъотыгъ, Хъусен икъэбаркІэ хэгьэгу зэфэшъхьафхэм ащыщ цІыфхэр зэфищагъэх. Андырхъое Борэжъ ыпхъу Аминэт кІэлэегъаджэу Іоф ышІэщтыгъэти, ныбжьыкІэхэм япатриотическэ піуныгъэ мэхьанэшхо ритыщтыгъ. Ежь зыІутыгъэр Шэуджэнхьэблэ гурыт еджапІэр арыти, 1973рэ илъэсым щылэ мазэм и 5-м зищыІэныгъэ мыщ щезыгъэжьэгъэ музеир Хъусен ыцІэкІэ еджэхэу, общественнэ лъапсэм тетэу щызэхащагь.

Хэгъэгу зэошхом хэтыгъэу, Урысыем культурэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэу, Андырхъое

къэбархэр къэугьоижьыгъэнхэм иІоф зиІахьышІу хэзышІыхьэгьэ журналист ІэпэІасэу Резникова Надеждэ Федор ыпхъум ыгу къызэрэкІыжьыщтыгъэмкІэ, я 60-рэ илъэсхэм яублэгъу, Адыгэ хэку радиом щылажьэзэ, ар апэдэдэ Аминэт нэІуасэ фэхъугъагъ. Андырхъуаемэ апхъу ащ дэжьым зыгъэгумэк ыщтыгыр ышнахыжь зыщыфэхыгы чІыпІэр къэгъотыжывыныр, аш кІонхэ зэралъэкІыщт шІыкІэр ары. Адыгэ радиом пшъэрылъ къызэрэфишІыгъэм теткІэ Н.Ф. Резниковар Іофым фежьи, Хъусен ищыІэныгъэ гъогу къырыкІуагьэр зэрегьашІзу ыІозэ, а кlалэм ицlыфыгъэрэ илlыгъэрэ зыІэпащи, Андырхъуаехэми, Аминэт зэрыхьэгъэ Даур уна-

> хэу рагъэжьагъ. Аминэт ыпхъоу Klyaй Риммэ, Надежда Резниковам «урыс нанэр» цІэу фэзыусыгьэм, Хъусенэ илІыгъэ гъогу пылъ къэбархэм якъэугъоижьынкІэ мы бзылъфыгъэм гуетыныгъэу хэлъыгъэр щыгъупшагъэп, шlукІэ ыгу къэкІыжь зэпыт. ШъыпкъэмкІэ, Аминэт анахьэу зыпылъыгъэр ибынхэр патриотхэу зэрипјунхэр арыти, ар къы-

> гъоми ныбджэгъу шъыпкъэ

афэхъугъ. Хъусен зыщыфэхы-

гъэу, ар зыщагъэтІылъыжынгъэ

чІыпІэу Аминэт зылъыхъущты-

гъэр зэде!эжьхэзэ къагъоты-

жьыгъ. Ащ ыуж хьакурынэ-

хьаблэхэмрэ УкраинэмкІэ Лу-

ганскэ хэкум ит къуаджэу, Хъу-

сенэ ліыгъэ зыщызэрихьэгъэ

Іуашъхьэр зыпэгъунэгъу Дья-

ковэ щыщ лэжьакІохэмрэ зэ-

лъыкІохэу, зэрэгъэныбджэгъу-

ныгъэ цІыфыбэмэ щысэтехыпІэу афэлэжьэным пае КІуай Риммэ къытенэрэ щыІэп. Хэгъэгу зэошхом илъэхъан советскэ дзэкІолІ минишъэ пчъагьэ хьазаб зэрэхэтыгьэр зышІэрэ Риммэ, иунэе мылъку къыхигъэкІызэ, лІыхъужъныгъэм инэпэеплъэу агъэуцугъэ музеим кіосэнэу ренэу дэіэпыіэ, піуныгъэ ІофшІэнэу мыщ щыкІорэм щыгъозэ зэпыт, ар зэпымыуным тегъэпсыхьагъэуи нэрмылъэгьоу мэлажьэ. Риммэ игуапэп музеим дишіэгьэ, дишіэрэ пстэуми ягугъу къышІыныр. Ащ ычІыпІэ Іутхэм ягуетыныгьэ къэбарышloy къыпфеlуатэ.

Хъусенэ щымы!эжьми, илІыхъужъныгъэ кlyaчlэ цlыфхэр зэфищэщтыгъэх, благъэ зэфишІыгъэхэу зэлъигъакІощтыгъэх. Мары ащ игъусэхэу а чІыпІэм щызэуагъэхэу, лІыхъужъым ыІыгъыгъэ снайперскэ винтовкэмкІэ нэмыц фашистхэр шъэ пчъагъзу хэзыгъэфэгъэгъэхэ украинцэу Гордиенко Афанасий, урысэу Ильин Николай язэкъошныгъэ итамыгъэу Хьакурынэхьабли Дьякови Зэкъошныгъэм ихьасэкІэ зэджагъэхэр ащалэжьыхэу, хыныгьо лъэхъаным а чІыпІэхэм ащыщ механизаторхэр зэлъыкІохэмэ, Хъусенэ иІахьхэр зэдыІуахыжьыхэу щытыгъ.

Джаущтэу Хъусенэ адыгэ--тапеч фыц Пымен едмех мэ ащыщхэмрэ илІыхъужъныгъэкІэ ныбджэгъу зэфишІыгъэх. ЗэлъыкІощтыгъэх украинцэхэр, урысхэр, адыгэхэр, мамыр щыlакlэу зыхэтхэм кlэгушІухэу псэуштыгьэх. Аш ишысэба комсомольскэ-ныбжьыкІэ бригадэу Мыекъопэ заводэу «Промсвязым» совет илъэсхэм яльэхъан шызэхэшэгъагъэм Андырхъое Хъусен зы рабочэу зэрэщызыхалъытэгъагъэр. Ліыхъужъыр ахэтыгъэмэ, ащ ышІэнэу щытыгъэ Іахьэр ежьхэм дагъэцэкІэнэу пшъэрылъ зыфашІыжьыгъэу ар къагъэшъыпкъэжьыщтыгъэ...

Адыгэ хэкүр зызэхащагъэр илъэс 60 зэхъум, бэдзэогъум и 27-м, 1982-рэ илъэсым Андырхъое Хъусен имемориальнэ музееу Хьакурынэхьаблэ къышызэІуахыгьэм непэ Адыгэ Республикэм имызакъоу, ІэкІыб хэгьэгумэ къарыкІыгьэхэуи цІыфыбэ къеуалІэ. ЛІыгъэм исыхьатхэр, Хэгьэгу зэошхом хэтыгъэ ветеранхэмрэ ныбжьыкіэхэмрэ язэіукіэгъухэр бэрэ мыщ щызэхащэх. Хэгьэгум ищы-ІэныгъэкІэ мэхьанэ ин зиІэ хъугъэ-шІагъэу ТекІоныгъэм ия 70-рэ илъэс хэдгъэунэфыкІынэу зызщыдгьэхьазырырэ мафэхэм язакъоп патриотическэ пІуныгъэр Андырхъое Хъусен имузей зыщагъэлъэшырэр ар мыщ щызэпыурэп. Шіэжь машІор ренэу мыщ щыблэным, лыгъэ шъыпкъэм ишапхъэхэр къыткІэхъухьэрэ ныбжьыкІэхэм ямызакъоу, Андырхъое Хъусенэ ищыІэныгъэ гъогу пстэуми ашІэным музеим иІофышІэхэр яшъыпкъэу пылъых. ГукъэкІыжьым инэф амыгъэкІуасэу, Ліыхъужъым ишіэжь пэсых.

КЪАТМЭС Фатим. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналист.

і ЩЫГЪУПШЭЩТЭП

Зэошхоу блэкІыгьэм льэныкьо пстэумкІи цІыфхэр ыпсыхьагьэх. Зэо ильэсхэм афэгьэхьыгьэу нахьыжъхэм къа Готэжь у зэхэсхыгъэх, сятэжьи

Нэмыцхэр тихэгьэгу къызытебанэхэм, сятэжъэу Ныбэ Юрэ ыныбжь илъэсиплІ нахь хъугъагъэп. Аш ятэу Ныбэ Юсыф шапсыгъэлІхэм ахэтэу тичІыгу къыухъумэнэу заом кІогъагъэ. Унагъом ІэпыІэгъу фэхъун иІэжьыгъэп.

Синэнэжъэу Куакущэ изакъоу сабыитф ыпіугъ. Кіэлэ нахьыжъитТур ары сыд ышІэщтыми зыщыгугъыщты-

Нэмыцхэм Кавказ зыІэкІагъэхьаным пае цІыфи Іаши ашъхьасыгъэхэп. Сэ зэрэзэхэсхыгъэмкІэ, советскэ дзэхэм ащыщхэр ШэхэкІэй дэсыгъэх. Унагъохэм ягуапэу зэолІхэр агъашхэщтыгъэх, яунэхэм арагъэсыщтыгъэх. Ситэтэжъ иуни зы офицер горэ исыгъ.

Сянэжъ ежь икІалэхэр зэрипіухэрэм фэшъхьафэу, нэмыкі сабыйхэми адэІэпыІэщтыгь, щыгъынхэр афихъыштыгъэх. Аш гъэ лэгъоуи сыгу исыубытагъ. изэкъуагъэп, бзылъфыгъэу чылэхэм къадэнагъэхэр зэкІэ зэдеІэжьыштыгъэх.

ШэхэкІэй щыпсэурэ Ныбэ ліакъом щыщэу нэбгыриплі заом хэкІодагь. Сэ сятэжъэу Юсыф закъор ары зинасып къыхьыгъэр къэзыгъэзэжьынэу. Ар зышъхьамысыжьэу зэуагъэ, ТекІоныгъэр къыдэзыхыгъэхэм ахэтыгъ. Сэ ащ инэу сырэ-

Тэтэжъ заом къыритхыкІыщтыгьэ письмэ щэнэбзхэм ащыщ гори тиІэжьэп, ау ежьыр тщыгъупшэрэп ыкіи тщыгъупшэщтэп. Тичылэ щыщэу зэогъэ пстэури джащ фэд.

Сятэжъ ятэ заом зэрэкІогъагъэри къаІотэжьэу зэхэсхыТэтэжъ ятэ ыуж итэу гъызэ лъычъэщтыгъэ, зыпигъанэщтыгъ, зыми мыкІонэу елъэІущтыгъ. Юсыф — тэтэжъым армырми ыгу бырсырыгь, унагьор къызэригъанэрэр ылъэгъущтыгъ, зэрэпсэущтхэри ышІэщтыгъэп. Зыжэ зэтезымылъхьэрэ шъэожъыери къемыдэју зэхъум, нахь ишІуагьэ къэкІощтэу ыІуи, къешъхьэшъоогъагъ. Бэрэ ар ыгу имыкІыжьэу хэтыгъ. Письмэу къыгъэхьыщтыгъэхэм къаритхэщтыгь ишъхьэгъуси ишъаоу Юри арэущтэу зэрэзекІогьагьэр фагъэгъунэу...

НЫБЭ Саид. Шэхэкіэй еджапіэм иятфэнэрэ класс иеджакіу.

Ч ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС =

Зэшитф хъущтыгъэх, пліыр заом хэлэжьагъ, тіур щыфэхыгъ

Теуцожь районымкІэ Едэпсыкъоежъым (ІэрышІыхыр ашІы зэхъум ар къагъэкощи Адыгэкъалэ къагъэкІожьыгъ) ЦІыкІу Исхьакъ анахь унэгьо Іужъоу дэсыгьэхэм ащыщыгь. Лъфыгьих иІагь — къуитфырэ зы пхъурэ. Ыкъохэм ащыщэу плыр лъыгъэчъэ заоу нэмыцхэм къыташІылІэгьагьэм хэлэжьагь. ТІумэ псаоу къагъэзэжьыгъагъ, тlур хэкІодагъ.

Зэшхэм анахьыжъыгъэу ЦІыкІу Хьаджмэт, 1915-рэ илъэсым къэхъугъ. Гурыт еджапІэр къызеухым чІыпІэ колхозым Іофшіэныр щыригьэжьагь. 1937рэ илъэсым Дзэ Плъыжьым ащагьэу къулыкъу щихьызэ, нэмыц техакloхэр тикъэралыгъо къытебэнагъэх. Дзэм мыкІозэ шофер сэнэхьатыр зэригьэгьотыгъэу щытыгъэти, къекІокІырэ губгъо госпиталым (ІэзапІэм) имашинэ рагъэтІысхьагь. МэшІуащэу къатырапхъанкІэрэм къымыгъащтэу уlагъэхэр зэуапІэм къыІуищыщтыгьэх. Бэ къинэу ылъэгъугъэр, пэкlэкlыгъэр, хьадэгъу чіыпіэ Іаджми арыфагъ, ау ипшъэрылъ elonlanlэ имыlэу ыгъэцакlэщтыгъ. Япліэнэрэ къекіокіырэ губгъо Іэзапіэм ишоферэу Къохьэпіэ Волховскэ, Ленинградскэ, Прибалтийскэ зэуапІэхэм къащауІэхэрэр госпиталым къырищалІэщтыгъэх.

Ленинград пыим къызедзыхьэм, Ладожскэ хыкъумым имылкІэ плІэгъогогъо Ленинград дэхьагъ, гъомылапхъэр, нэмыкІзу ящыкІагъэр афыдищагь, кіэлэціыкіухэр, уіагьэхэр, сымаджэхэр къыдищыгъэх.

Заор Берлин щиухыгъ, лІы-

Хьаджмэт.

хъужъныгъэ хэлъэу зэрэзэуагъэм, ТекІоныгъэм икъыдэхын къэгъэблэгъэным иlахьышly зэрэхишІыхьагъэм фэшыхьат Жъогъо Плъыжьым иорден, медальхэу «За отвагу», «За боевые заслуги», «За оборону Ленинграда» зыфиlохэрэр къызэрэфагъэшъошагъэхэр.

Чылэм къызегъэзэжьым фашистхэм зэщагьэкъогьэ мэкъумэщыр зыпкъ изыгъэуцожьыхэрэм апэ итыгъ. Шоферэу Іоф ышІагъ, колхоз тхьаматэуи щытыгъ. Ипшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу зэригъэцакІэщтыгъэхэм фэшІ Октябрьскэ революцием иордени къыратыгъагъ. Унэгъо дахи ышІагъ, лъфыгъэ дэгъухэри иІэх, Темботи, Дзэпщи, Юсыфи, Мурати, Дышъэхъани, Рози бэмэ шІукІэ зэлъашІэх.

Ащ къыкІэлъыкІорэ ЦІыкІу Хьиси шоферыгъ. Нэмыцхэм

Щэбан.

язэо машІо хэтэу псыхъохэм ательышт льэмыджхэр адигъэпсыщтыгъэх, щэ-гынхэр, нэмыкізу зэуапізм Іутхэ тидзэкІолІхэм ящыкІагъэр игъом аlэкlигъахьэщтыгъэх. Джаущтэу ліыхъужъныгъэ хэлъэу пыим жэхахьэзэ Ленинград къэзыдзыхьагьэхэр зэкІэзыфагьэхэми Хьисэ ахэтыгъ. Нэужым иавтомашинэ исэу Германием нэсыгъ. Берлин идэхьагъу дэжь ежьыррэ ышнахьыжъэу Хьаджмэтырэ щызэlукlэгьагьэх.

ТекІоныгъэр къыдахи икъуаджэ къызегъэзэжьым, Шэбэнэхьаблэ дэтыгъэ лэжьыгъэІыхыпІэм, пэнэжьыкъое МТС-м, тэхъутэмыкъое автохъызмэтзехьапіэм шоферэу Іоф ащишіагь. ЗэпстэумкІи илъэс 40-м ехъурэ исэнэхьат хьалэлэу рылэжьагъэу пенсием кожьыгъагъэ. Бгъэхэлъхьэ лъапІэхэри къы-

фагъэшъошагъэхэу иІэх. Илъфыгъэхэу Махьмудэрэ Мариетрэ уарыгушхонэу щыт. ТІури, ящытхъу арагъа озэ, Краснодар щэлажьэх.

Ахэм ауж къикІырэр ЦІыкІу Щэбан. Гурыт еджапІэр къызеухым, ар Краснодар дэт

Юныс.

кІэлэегъэджэ институтым чІэхьэгьагь. Ащ хьисапымкІэ ифакультет дэгъу дэдэу къыухи, Гъобэкъуае ІофшІэныр щыригъэжьэгъагъ. Нэужым, 1938-рэ илъэсым, ишъхьэгъусэу Аминэт игъусэу Лэшэпсынэ еджапіэм Іоф щашіэнэу агъакіох.

1939-рэ илъэсым дзэм къулыкъу щихьынэу ащэ. Бэрэ пэмылъэу фин заор къежьэ. Ар аухыйэ къыгьэзэжьын игухэлъыгъ, ау нэмыц фашистхэр тикъэралыгьо къытебанэх. Офицер ныбжьыкІэр я 101-рэ гвардейскэ шхончэо дивизием ия 682-рэ минометнэ ротэ икомандир игуадзэу агъэнафэ. Адыгэ кlэлэ лlыбланэм Teкloныгъэм икъыдэхын къэгьэблэгъэгъэным дзэкІолІхэр къыфе-Іэтых. Джаущтэу ліыхъужъныгъэ хэлъэу заозэ, Щэбанэ илъэс 26-рэ нахь къымыгъэшІагъэу

фэхыгъэ. Инасып къыхьыгъэп ылъэгъунэу къыфэхъугъэ ипшъэшъэжъыеу а лъэхъаным илъэситІу нахь зымыныбжьыгьэ Услъанэ. Ащи ятэ ылъэгъунэу, тым иІэшІугъэ зэхишІэнэу хъугъэп, ар зиlэхэм яхъуапсэзэ къэхъугъ, еджагъ, псэугъэ...

ЦІыкІу Юныс заом ащэгьэ ышхэм анахьыкІагь. НыбжьыкІэ дэдагъ Едэпсыкъуае дэкІи зэуапІэм зыІохьэм, ыныбжьыгъэр илъэс 18 ныІэп. Гвардейскэ зенитнэ-артиллерийскэ полкым хэтэу Украинэр шъхьафит шІыжьыгъэным фэгъэхьыгъэ зэо мэхъаджэхэм ыпсэ емыблэжьэу ахэлэжьагъ. Псыхъоу Днепрэ изэпырыкІыпІэ мэшІолыгъаеу щырекіокіыгьэхэм младшэ лейтенантэу, илъэс 23-рэ нахь зымыныбжьыгьэ ЦІыкІу Юныс щыфэхыгь. КъэІогьошІуми, жэм къыдэбгъэкІынэуи уфэенэп а тхьамыкІэгьошхор. Къэхъу пэтыгь, щыІэныгьо ыпэ ильыгь, икъэщэни къежэщтыгъ...

ЦІыкІу Исхьакъ ыкъуитфымэ анахьыкІагьэр Асхьад ары. Ар джыри ныбжыкІэ дэдагьэти Дзэ Плъыжьым ащэгъагъэп. Ауми, щысыгьэп, заом Іутхэм якІыбдэтэу, зэуапІэм щыІэхэм ящык агъэр гъэхьазырыгъэным зэрэфэлъэкІзу фэлэжьагь. Учетчикыгь, бригадирыгь, зыфагьазэрэр ыгъэцэкІагъ. Бухгалтерэу щытыгь, къоджэ Советым тхакІоу иІагь. Илъфыгьэхэри ежь фэдэхэу лэжьэкІо-псэуакІо хъугъэх. Пщышъэукъани, Мухьдини Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ ямызакъоу, Адыгэ Республикэми дэгъоу щызэлъашІэхэрэ ІофышІэх, ныбджэгъушІух.

Джары Гитлер ихьакІэ-къуакІэхэм ЦІыкІу Исхьакъ иунагьо тхьамык агъоу къыфахьыгъэр. А бэлахьыр зэхимышІагьэу зы унагьо тикъэралыгьошхо исэп. Непэ ЦІыкІу зэшитфымэ ащыщ шыІэжьэп. КъакІэхъухьагьэхэм къалъфыжьыгъэхэм тидунае къагъэдахэу къытхэтых.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Іизын къысэти, сянэ идахэ къэсэгъаlу

А сикъош, непэ зидахэ сюмэ сшюигьор сэ сян. Сянэ лъапІзу мы дунаим сыкъытезгъэхъуагъэм ишІушІагъ, инэфынагъ, идэхагъэрэ икъэбзагъэрэ къизыІотыкІырэ къэбарым итаурыхъ зигугъу къэсшіымэ сшіоигьор.

Тхьэм шъори шъуянэхэр шъуиІэхэмэ, яхъяр шъуегъэлъэгъу, ау сэ непэ сянэ зэкІэми шъусишыхьатэу, амал иІэмэ, Іизын къысэшъути, идахэ сэжъугъаlo.

Сянэ ыцІэр Джанщыр, ХъокІон Бэчмызэ ыпхъу, чылэу Хьатыгъужъыкъуае 1923-рэ илъэсым къыдэхъухьагъ. Илъэс пшІыкІух нахь ымыныбжьэу Джамбэчые, Мэджэджэ Аскэрбый Хьасанэ ыкъом къыдакІуи, сшыпхъу анахыыжъыр ышъо хэфэгъэ къодыеу, къулыкъу ышІынэу сятэ кІуагьэ. ИльэситІо ащ къэтыгьэу зэошхор къежьи, фыртынэ мэшІошхом пэшІуекІон фаеу хъугъэ. Сабый быдзашъор ыІыгъэу зэо лъэхъаным икъиныгъуапІэр сянэ щэчэу ыпэчІынатІэ къиуцуагъ. Чэзыу хьазабэу сянэ илэгъу бзылъфыгъэмэ ашъхьарыкІыгъэм икъэ-Іотэжь, мыщ фэдэ гъэзет нэкіубгьокіэ, ебгъэжьагъэми, къэпІотэжьын пфэлъэкІыщтэп. Ар тхьамыкІэгьошхоу мы дунаим къытехъорэмэ зэу ащыщыгъ. ЧъыІи, гъабли, нэпси, зэкіэ Іэягьэу щыіэр зэхэбгъахъомэ, зыщэчын зылъэкІыгъэ бзылъфыгъэхэм, сянэ ихьатыркІэ лъэгонджэмышъхьэкІэ сыкъышъуфэтІысы. Тхьэм непэ псаоу щыІэхэм, джыри бэгъашІэ хъущтхэм ащыщ шъуешІых. Ащ фэдиз хьазабыр къызэринэкІыгъэу тянэ, сшыпхъунахьыжъи илъэсих ыныбжьэу, сятэ заом къикІыжьыгь. ЗэкІэмкІи илъэсиблэ зэрэмылъэгъугъэхэр зэрэгъотыжьхи, ащ къынэужым, зэшыпхъуитфырэ зэшитфырэ дунаим тыкъытырагъэхъожьыгъ. Нэбгырэ 11 ппІуныр, улэжьыныр сыд фэдэрэ уахъти зэрэмыпсынкагьор шъори дэгъоу шъошіэ. Чэтэн цокъэзэкіадэм тыкІэхъопсэуи чэзыу тифагъ. Непэ къызнэсыгъэм сщыгъупшэжьырэп, сятэ заом къызэрикІыжьыгъэгъэ щазымэмэ ахишыкіи. къулыкъум шызэригъэшіэгъэ щазымэшІ сэнэхьатыр ыгъэфедэзэ, стырагъэчъык Іыгъэм фэдэу щазымэ ціыкіуитіу зысфедым сигушіокіагьэр. Гъунэгъухэм агъэшІагъоу сятэ дэжь лъэІуакІо къакІохэу аублагъ. Сэ дунаим сыкъызтехъуагъэр зэо ужым илъэситф тешІагьэу арыми, а заом къыздихьыгъэ хьазабым ащыщхэри тэри къытлъынэсыгъагъ. Остыгъэу тиlагъэр фэтагынкІэ дгъэблэрэ остыгъагъ, киноур апэрэу Джамбэчые къызащэм, гьошъум тисэу, чэсэй фыжьыр хьажытІаркъом пыгъэнагъэу, макъи имыІэу

теплъыщтыгъэ. Тэ тинасыпти, тятэ ежь Тхьэм къыхилъхьэгъэ сэнэхьатэу пщынаоти, ащ тыхищыжьыгъэкІэ сэгугьэ. Нахь нэжъ-Іужъмэ къашІэжьыщт, сятэ нысэщэ шъитф Іэпэ-цыпэ Адыгэ хэкүм зэрэщигъэджэгугъэр. Непэ зихъяр зышэштыр амышіэу, пхъэдз ралъхьэу бэрэ сырихьылІагъ сэри. МэзитІу-мэзищэ къамыгъэкІожьэу, Бжъэдыгъу къырамыгъэкІыжьэу, Къунчыкъохьаблэ ыш дэжь Шъуаджэ Къамболэт иунэ исэу бэрэ къыхэкІыгъ. Мыр зэкІэ къызфасІорэр ным пІун-лэжьынымкІэ икъин зэрэонтэгъур ары. Сянэ тэ Іулъхьэ лыеу къытпызырэр егъашІэми ыгъэбылъыгъэп, щыкІагьэ зиІэ гьунэгьухэм альынигьэсыни ыльэкІыгь. Хьалэо пхъуантэ тятэ къытфихьыгъэмэ, псы щалъэр апашъхьэ ригъэуцомэ, хьаблэм тес ныохэр къыугьоихэмэ аригьэшхэуи бэрэ слъэгьугьэ.

Ихьалэлыгьэрэ игупцІэнагьэрэ нахьыбэмкіэ зэхэзышіагьэр тэры, ежь къылъфыгъэхэр, Іулъхьэр къытфигощызэ типІугъ, тилэжьыгъ. Ащ идахэ сыдэущтэу умыІон плъэкІына, ащ фэдэ ным чэщи мафи игугъу пшІыгъэми, пфэмыухынкІэ сэгугъэ сэ. Мы дунэешхом тет бзылъфыгъэмэ ар къахэлыдыкІы сэркІэ, нахь дахэрэ, нахь къабзэрэ, нахь Іэшіурэ тетэп сіомэ, хэт ыгу къеона? Джарэу сыгу фэкъабз, мары мыгъэ тянэ илъэс 92-рэ хъущтышъ, джыри ащ фэдизрэ тигъэгушІонэу къылъфыгъэхэм зэкІэми тыкІэлъэІу. Уянэу укъэзылъфыгъэу, уянэу узыпІуи узылэжьыгъэм идахэ поныр сыдигъуи

емыкІоп. ЖъугъашІох шъуянэхэр, шъулъытэх шъуянэхэр, ахэм яжьау бэрэ тычІэтынэу Тхьэм тежъугъэлъэІух, синыбджэгъухэр.

Сянэ пае усэхэр

Сыкъэзыухъумэрэр оры, синан Сэ сянэ фэдэ тетэп Дунаем, Сэ сянэ зэкІэмэ анахьы дах, Мы дунэешхоу уашъом дэк Іуаерэм ИпсэпэшІагьэкІэ ар нахьы льаг. О усе Іэфэк Іэ сыщы І, сэтхъэжьы, О усе Іэфэк Іэ хъяр сидунай, Къин сыхэфагъэми, сэ зэсэ южьы: «Сыкъэзыухъумэрэр оры, синан!»

Ба, макІа шІагьэр — СшІэрэп тешІагьэр. Ильэсхэр мачьэх, о ярэбый, Зызакъу сэ ІэшІоу СигъашІэм сшІагъэр ЗэрэсІогьагьэр «сянэ сэсый». Сюгьэ гущы!эм Зэ сыблэкІыгъэп, Згъашюу, згъэдахэу Ренэу сыкІыгъу. Зыкій къэсшіэжьырэп Сыгу хигъэкІыгъэу, Сян ыкІи бэкІэ Ар синыбджэгъу.

МЭДЖЭДЖЭ Мэдин.

Абхъаз лъэпкъым ыкъо лІыхъужъ

(В.Г. Ардзинба къызыхъугъэр илъэс 70-рэ мэхъу)

Ткъош абхъаз лъэпкъым джыдэдэм зегъэхьазыры икІэлэ пІугьэу, ыкъо лІыхъужъэу, хэгъэгум иапэрэ Президентэу Владислав Григорий ыкъоу Ардзинба къызщыхъугъэ мафэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэр хигъэунэфыкІынэу. Анахьэу ащ пылъхэр шІэныгьэхэмкІэ Абхъаз Академием иинститутэу гуманитар ушэтынхэр зышІырэмрэ шІэныгъэхэмкІэ Урысые Академием и Институтэу КъокІыпІэ лъэныкъом иІофыгъохэр зэзыгъашІэрэмрэ. Дунэе шІэныгъэ конференциешхоу «Абхъазыр дунэе тарихъым ыкІи дунэе зэфыщытыкІэхэм зэрахэтыр» зыфиюрэр жъоныгъуак эм и 14 — 17-м Сыхъум ахэм щызэхащэщт.

В.Г. Ардзинба ищыІэкІэгъэІофшІэкІагъэр — ар хъишъэ
псау, Урысыем, Грузием, зэкІэ
Темыр Кавказым яІофыгъо инхэу, язэфыщытыкІэхэу икІыгъэ
я ХХ-рэ лІэшІэгъум икІэуххэм,
мы тызхэт я ХХІ-рэ лІэшІэгъум
иублапІэхэм яІофыгъо къинхэм
пытэу пъэныкъуабэу япхыгъ.
А пъэхъаныр ары а цІыф гъэшІэгъоным, шІэныгъэлэжь иным,
политикэ Іофхэр фэІазэу зезыхьэщтыгъэм зыкъызэІуихынэу
зыщыхъугъэр.

1945-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 14-м Сыхъум пэмычыжьэу хы ШІуцІэ Іушъом Іут къуаджэу Эшера ар къыщыхъугъ. Хым уакІыб фэбгъазэу ууцуми, Гумиста зыфа орэ къушъхьэ тіуакіэри уемызэщыжьэу зэпэоплъыхьэ. КІалэр къызэрыхъухьагъэри лъэпкъ тарихъыр, шэн-хэбзэ-зэхэтыкІэхэр зыщагьэльэпІэрэ унэгьо къызэрыкіу. Ятэу Киамин ыкъо Григорийрэ янэу Язычба ЩэІэбан ыпхъу Надеждэрэ якlалэхэр хэгъэгоу къызэрыхъухьагъэхэр шІу алъэгъоу, цІыфхэм, анахьэу нахьыжъхэм, шъхьэкlафэ афашіэу агъэсагъэх.

Гурыт еджапІэр къызеух нэуж Владислав Сыхъум дэтыгъэ кІэлэегъэджэ институтым щеджагь. Зэрэдунаеу щызэлъашІэхэрэ шІэныгъэлэжьхэу, лъэпкъ интеллигенцием иліыкіо инхэу Г.А. Дзизария, Ш.Д. Инал-Ипа, ахэм афэдэ кІэлэегъаджэхэм рагьэджагь. ГъэшІэгьоныр заом ыпэкІэ зы класс зэдисхэу яти ахэм адеджэнэу зэрэхъугъэр ары. Владислав ишІэныгъэ гъогушхуи мы шІэныгъэлэжь инхэм япхыгъагъ. КІэлэегъэджэ институтым ыуж СССР-м шІэныгьэхэмкІэ и Академие и Институтэу къокіыпіэ лъэныкъом и юфыгъохэр зэзыгъашІэрэм (Институт востоковедения) иаспирантурэ къыухыгъ, кандидат, нэужым доктор диссертациехэр пхыригъэкІыгьэх. А институт дэдэм ишіэныгъэлэжьэу, нэужым Ижъырэ КъокІыпІэм икультурэ, иидеологие апылъ секторым ипащэу илъэсипшІ фэдизрэ лэжьагъэ. Г. А. Дзидзария дунэе хьафым зехыжь нэуж В. Г. Ардзинба Сыхъум ащэжьи, бзэм, литературэм, тарихъым апылъ институтэу Д. И. Гулиа ыцІэкІэ щытым ипэщэнэу агъэнэфагъ.

Джа лъэхъаным джыри нахь къэлъэгъуагъ В. Г. Ардзинба ежь сэнэхьатэу хихыгъэмкІэ шІэныгъэ куухэр зэриІэм имызакъоу, зэхэщэкІо инэу зэрэщытыри. Абхъаз шІэныгъэлэжь инэу, политическэ ІофышІэу В. Чирикба зэрэхигъэунэфыкІырэмкіэ, къокіыпіэ лъэныкъом илъэпкъхэм ижъкІэ къыщегъэжьагьэу ятарихъ, ящы ак в эзэгъэшІэнкІэ В. Ардзинба зэшІуихыгъэм дунэе мэхьанэ иІ. -еІшфоІи ти епа емтьахыши шА гъэшхоу «Ритуалы и мифы древней Анатолии» зыфиlорэр. Ащи, нэмыкізу къыкізлъыкіуагьэхэми хеттхэмрэ хьаттхэмрэ якультури абзи ащызэхафы. Анахь мэхьанэ зиІэмэ ащыщыр хаттхэмрэ КъохьэпІэ Кавказымрэ яльэпкъыбзэхэр зыщызэригъапшэхэрэр ары. В. Чирикба зэриІорэмкІэ, хьаттхэмрэ абхъаз-адыгэ лъэпкъхэмрэ абзэхэм зы лъапсэ зэряІэр ащ къыгъэшъыпкъагъ. мэхьанэшхо зиІэмэ ащыщых нарт эпосым, абхъаз мифологиемрэ фольклорымрэ язэгъэшІэнкІэ В. Ардзинба зэфэхьысыжьэу ышІыгъэхэр.

Москва къыращыжьи Сыхъум институтым къызэкlожьыми инаучнэ-зэхэщэн Іоф, иушэтынхэр нахь ыгъэлъэшыгъэх. Хэгъэгушхом иэтнологхэмрэ иантропологхэмрэ зыхэлэжьэгъэхэ шІэныгъэлэжь зэlукlэшхо Сыхъум ащ щызэхищагъ. А лъэхъаным

иlагьэх. Абхъазмэ язэгьэшlэн фэгьэхьыгъэ программэ хэушъхьафыкlыгъи зэхагъэуцогъагъэ. Ахэр къегъэшъыпкъэжьых шlэныгъэхэмкlэ Абхъазым и Академие джы непэ итхьаматэу З. Дж. Дзапуа. Анахь къыхигъэщхэрэм ащыщ нартхэм язэгъэшlэн В. Ардзинба иlахьышхо зэрэхилъхьагъэр.

Москва щылажьэ зэхъуми Абхъазым щызекІорэ политикэ Іофхэми В. Г. Ардзинба ишъыпкъэу алъыплъэщтыгъэ. Къызегъэзжьыми ащ икуупІэхэм ахэхьагъ. А лъэныкъомкІи ащ зэхэшІыкІ ин иІагъ. Абхъазым илъэпкъ форум («Аидгылара») зыфаІоу зэхащагъэм ипащэхэм зэрилъэкІзу адэІэпыІэщтыгъэх. Ащ пыдзагъзу

густым) и 14-м, 1992-рэ илъэсым грузиныдзэхэр ошІэ-дэмышІэу хэгъэгум къибэнагъэх. А -еп уешьски мини медед ефем уцужьыгъэн, хэгъэгум ишъхьафитыныгъэ къэухъумэгъэн зэрэфаер зыхэлъ джэмакъэр къэбаргъэlу амалхэмкІэ лъэпкъым лъигъэІэсыгъ. Ежь кІуачІэу, акъылэу иІэр зэкІэ рихьылІи хэгъэгуитІумэ азыфагу дэлъ зэмышІуныгъэхэр мамырэу зэшІохыгьэнхэм фэгьэхьыгъэ зэзэгъыныгъэ грузинмэ адишІыгъ. Ары шъхьае, а зэзэгъыныгъэр аукъуи, шышъхьэІум и 18-м грузиныдзэхэр Сыхъум къыдэхьагъэх, илъэсым ехъу зыкъудыигъэ Хэгьэгу зэошхор Абхъазым къыщежьагъ.

жьэу плъэрэ, куоу гупшысэ-

рэ пащэу зэрэщытыр ахэм

джыри зэ къаушыхьатыжьыгъ. Ихэгъэгу, илъэпкъ зыми емып-

хыгъэхэу шъхьафитыныгъэ щыlaкlэ яlэныр пстэуми апшъэу

ащ ышІыщтыгьэ. Ау ар заокІэ,

лъыпсыкІэ къыдихыным фэя-

гъэп. Мамырныгъэр, зэгурыІо-

ныгъэр, шъыпкъагъэр ылъап-

сэу къыдихыным фэбанэщтыгъ.

Ары шъхьае, шышъхьэІум (ав-

А мэфэ дэдэм хэгъэгум икъэухъумэн фэгьэхьыгъэ Къэралыгъо комитет В. Ардзинба япащэу зэхащагь. Мэзэ заулэ нахь темышІагьэуи хэгъэгум и УІэшыгъэ КІуачІэхэм зэрэпсаоу япащэуи ар агъэнэфагъ. А хъугъэ-шІагъэхэр ежь ие шъыпкъэхэм фэдэу Темыр Кавказым зэрэпсаоу зэхишІагьэх. Пстэуми апэу зыкъэзыІэтыгьэхэр адыгэ лъэпкъхэу тыдэ щыІэхэри арых. Мы шъолъырым ит республикэхэм, крайхэм, общественнэ куп зэажэ мехешапк мехесташех ятхьамык агъом фэдэу а заор зэхашІагь. Заор шыгьэтыгьэу мамыр амалхэмкІэ Іофыр зэшІохыгъэным ыуж ихьагъэх. Пстэуми апэу къэгумэкІыгъэр Адыгэ Республикэм и Президентэу Джарымэ Аслъан. Ежь иліыкіохэу И. Мэщбашіэр, Хьаджэбыекъор Москва, М. Бэджанэр Сыхъум ыгъэкІуагъэх. Темыр-Кавказ республикэхэм япащэхэм язэlукіэ Армавир щызэхищагь. Грузием изекІуакІэ зыумысырэ, Абхъазыр къэзыухъумэрэ джэпсалъэ ащ щаштагь, нэужыми ар «Урысые гъэзетым» къыщыхаутыгъ.

Іофыр ащ щыуцугьэ хъугьэп. Къош абхъазхэм адеlэныр ежь ышъхьэкlэ фаблэу къыхихыгьэу, хэбзэ Іофи хэмыльэу гъунэгъу хэгъэгум кlуи зишъхьафитыныгъэ фэбанэхэрэм агоуцуагъэр нэбгырэ мин пчъагъ. Анахьыбэри адыгэ лъэпкъыгъэх. «Абхъазым и Ліыхъужъ» щытхъуціэшхор къызфаусыгъэу къахэкіыгъэри макіэп. Ахэм ащыщыгъэх Хъодэ Адами, Шэуджэн Мурати, нэмыкіхэри. Мыдыкіз Темыр-Кавказ ліышъхьэхэми

алъэкІ къагъанэщтыгъэп. Б. Н. Ельциныр хэлажьэзэ Іоныгъом и 3-м, 1992-рэ илъэсым ахэм зэхащэгъэгъэ зэlукlэри тарихъым хэхьагъ. Ащ зэнэкъокъушхуи хэлъыгъ. Зэфэхьысыжьэу ашІыхэрэм В. Г. Ардзинба зэмызэгъхэрэри ахэтыгьэх, Б. Н. Ельцинымрэ Грузием и Къэралыгъо Совет итхьаматэу Э. А. Шеварднадзэрэ ашlокlын ымылъэкІэу ащ фэдэ горэхэри къыхэнагъэх. Сыдэу щытми, абхъазмэ я Лышъхьэ анахь Іоф шъхьаІэу иІагьэр ихэгьэгу, илъэпкъ яшъхьафитыныгъэ къыухъумэнхэр ары. Іоныгъом и 30-м, 1993-рэ илъэсым, текІоныгъэр къыдахыфэ нэс, ащ къызэкІэмыкІоу фэбэнагъ.

Заор окюфи, зэо ужым хэгъэгур зыпкъ рагъэуцожь зэхъуми ащ Іофышхоу зэшІуихыгъэр къыщыпІотэжьынэу джыдэдэм уахъти чІыпІи бгъотынэп. ХэсыушъхьафыкІы сшІоигьор Джарымэ Аслъанрэ Ардзинба Владиславрэ заом илъэхъани, зэо ужыми зэкъошныгъэ-зэныбджэгъуныгъэм лъапсэу фашіыгъэхэр джыри зэрэпытэхэр арых. Ахэр ежьхэм яунагъохэми хэгъэгуитІуми ящыІакІэхэм зэфэдэу апхырэкІых. МыщкІэ щысабэ къэпхьын плъэкІыщт. Чыжьэу ухэмыхьэу Абхъазым джырэ и Президентэу В. Ардзинба сыдигъуи готыщтыгъэ и офышІэгъушхоу Рауль Хаджимба ипащэу куп шІагьо гьэтхэпэ мазэм тиреспубликэ къызэрэкlогъагъэр угу къэбгъэ-кlыжьми макlэп. Р. Хаджимба Хьальэкъчае дахьи Хьодэ Адамэ ишІэжь зэригъэлъэпІагъэри, абхъаз заом хэлэжьэгъэ адыгэ кlалэхэм яlахьылблэгьэ куп Унэ фыжьым зэрэщыІукІагъэри, тиреспубликэ и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан зэlукlэгьоу дыриlагьэхэри уагьэгушхоу угу къэкlыжьых.

Ащ пыдзагьэу игугъу къэмышІын плъэкІыщтэп джырэблагъи (мэлылъфэгъу мазэм) Абхъазым культурэмкІэ иІофышІэ куп зыхэтыгъэ делегациери Мыекъуапэ зэрэщы агъэр. Ари блэгъэфэкІо къодыягъэп. Ардзинба къызыхъугъэр илъэс 70-рэ зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъон инэу Абхъазым исурэтышІхэм къагъэхьазырыгьэр къащи, КъокІыпІэм ильэпкъхэм яискусствэ и Къэралыгъо музееу Москва дэтым и Мыекъопэ къутамэ къыщагъэлъэгъуагъ. Делегацием хэтыгъэх Абхъазым культурэмкІэ иминистрэу Эльвира Арсалия, тхакІоу, публицистэу, къэралыгьо Іофышізу, непэ Президентым культурэм, наукэм афэгъэхьыгъэ ІофыгъохэмкІэ иупчІэжьэгъоу, В. Ардзинба иныбджэгъу-ІофшІэгъу благъэщтыгъэу В.К. Зантария. Анахь къахэбгъэщын фаеу тефэ Владислав Григорьевич ишъхьэгъусагъэу, непэ илІ епхыгъэ фондэу зэхащагъэм ипащэу, шІэныгъэлэжьэу Светлана Джергения. Ар тиапэрэ Президентэу А. Джарымэм ишъхьэгъусэ ипшъэшъэгъу шъыпкъ, бэшІагьэу зэрэшІэхэу, блэгьэныгъэ-шъыпкъэныгъэ яліымэ лъапсэ зыфашІыгьэр къаухъумэу ящы акіэ къахьы. Мыхэр зэкІэ зэхэтхэу тиреспубликэ и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Аслъан ригъэблагъэхи, зэдэгущы-Іэгъу фабэхэр адишІыгъэх.

Джаущтэу зэкъош лъэныкъуитіур якъини ягушіуагъуи зэхэлъхэу апэкіэ лъэкіуатэх. Уз хьылъэм къыхэкіэу чіанэгъэ Владислав Ардзинби ащыгъупшэрэп.

МАМЫЙ Руслъан. ШІэныгъэлэжь.

абхъазхэм къарыкlогъэ шъып-къэм изэхэфын lофышхоу гуп-чэм итыгъ, тарихъыр ежь зэрэфаеу зыгъэфедэхэрэм алъапсэ кlэутыгъэн фэягъэ. Джары реджэнхэу тхылъ инэу «История Абхазии» ыloy атхи къызкlыдагъэкlыгъэри. Ар 1991-рэ илъэсыгъ. Къыкlэлъыкlогъэ илъэсми В. Ардзинба япащэу «Абхазия. Документы свидетельствуют. 1937 — 1953» зыфиlорэ тхылъри агъэхъазыри къыдагъэкlыгъ.

А лъэхъаным В. Ардзинба ишІэныгъэлэжьын, изэхэщэн Іофхэм афэгъэхыгъэу блэгъэ шъыпкъэу готыгъэхэм къаІорэм уедэІунри гъэшІэгъоны. Владислав зэрищэщтыгъэ институтым джы непэ итхъаматэу В.Ш. Авидзба зэритхырэмкІэ, Владислав Григорьевич а лъэхъаным ежь иІофшІэн зегъэушьомбгъугъэу гъэлъэшыгъэнымкІи ежь фэдэ институтхэу Урысыеми, нэмыкІ хэгъэгухэм арытхэми зэпхыныгъэ пытэхэр адишІынхэмкІи гухэлъ инхэр

ежьыри хэгъэгум щыкорэ политическэ бэнэныгъэ Тужъум икуупІэ хэхьагъ. Ащ хэтзэ СССР-м и Апшъэрэ Совет идепутатэуи хадзыгъ. А Советым иа І-рэ зэфэс мэкъуогъум (июным) и 2-м, 1989-рэ илъэ сым къыщишІыгъэ псалъэри зэрэ Хэгъэгушхоу зэхихыгъ. Ащ Абхъазым фэгъэхьыгъэ гухэлъ Іаехэу Грузием щызэрахьэхэрэм алъапсэ къышычІигъэщыгъ. Ащ ыпэкІэ Тбилис университетым икъутамэ Сыхъум къыщызэlухыгъэн фаеу Грузием иминистрэхэм я Совет унашъо ышІыгъагъ, Абхъаз университетыр лъэпкъ-лъэпкъэу гощыгъэнэу ащ къикІыщтыгъэ. А Іофым студентмэ экзаменхэр зыща ахыщтыгьэ мафэхэу бэдзэогъум (июлым) и 15 — 16-мэ адэжь зэо-банэхэр къикІыгъэх, ахэм нэбгырэ 14 ахэкІодагь, ащауІагьэри бэ.

А пстэуми хэгъэгу, къэралыгъо зэпэуцужь-зэбэн Іофхэр, политическэ унашъохэр къакlэлъыкІуагъэх. В. Ардзинба чы-

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

ЛІыхъужъхэр егъашІэм тыгу илъыщтых

(Къызыкіэлъыкіорэр мэлылъфэгъум и 30-м къыдэкіыгъэм ит).

Адыгеим къикіыгъэ дээкіоліхэр Дээ Плъыжьым исатырхэм ахэтхэу Сталинград дэжь щыкіогъэ зэошхом хэлэжьагъэх. А чіыпіэм ліыхъужъныгъэ щызезыхьагъэхэм ахэтыгъэх Мыекъуапэ щыщ Д. Скидановыр, я 157-рэ шхончэо дивизием

Ліый Мэджыдэ, къутырэу Грознэм щыщ Стефан Мельниковыр, Мыекъопэ районым щыщ Николай Мищенкэр, Пчыхьаліыкъуае щыщэу Балтийскэ флотым истаршэ матросэу Шъхьаплъэкъо Сэфэр, Мыекъуапэ щыщмедсестрау Дора Колодезниковар, Хьатыгъужъыкъуае щыщхэу Шъаукъо Зимдинрэ Нэшъулъэщэ Муратрэ, Афыпсы

Адыгеим икІыгьэхэм псыхьоу Днепрэрэ Украинэм икьэлэ шъхьаГэу Киеврэ пыим къыГэпыхыжыыгьэнхэм яГахьышГу хашГыхьагъ.

ия 633-рэ полк ивзвод икомандирэу Иван Огурцовыр, топым икомандирэу Николай Кустовыр, Дондуковскэ щыщ старшэ лейтенантэу Федор Антонец, къутырэу Дукмасовым щыщ Анатолий Носовыр, Мамхыгъэ щыщхэ Хьакъунэ Мэджыдэрэ Отэщыкъо Юнысрэ, Улапэ щыщ минометчикэу Лъэустэнджэл Къылычбый, Тэуехьаблэ щыщ танкистэу, старшэ лейтенантэу Гъонэжьыкъо Тыркубый, Пэнэхэс щыщ ХыдзэлІ Юсыф, Мыекъуапэ щыщ Николай Нечепуренкэр, Хьакурынэхьаблэ щыщ Мамыщ Нурбый, Афыпсыпэ щыщхэу Кушъутанэкъо Джанхъот, артиллеристхэу Ацумыжъ Хьамидэрэ БжьэшІо Хъотрэ, Келермесскэм щыщ Федор Ермолаевыр, Хьакурынэхьаблэ щыщ минометчикхэу Иван Гапиенкэр, Кобл Мыхьамэт, Къунчыкъохьаблэ щыщхэу Гунай Хъалид, зенитчикэу Шъоджэ Юсыф, Пэнэжьыкъуае щыщ шоферэу Мафэ Ибрахьим, Шыхьанчэрыехьаблэ щыщ гвардием истаршинау Хьапэпх Исмахьил, Къурджыпс щыщ лейтенантэу А. Свободиныр, Мыекъуапэ щыщ батальон комиссарэу Павел Колейтенантэу, политчастымкІэ мандирым игуадзэу Даур Ибрахьим, Даур Мурат, Бэгъырэкъо Хьазрэт, Шэх Хьаджайтэч, Бэснэй Щэбан, Хьатикъуае щыщ ЖакІэмыкъо Хьэсан, Щынджые шыш Т. Нэгьоир. Красногвардейскэ районымкІэ къутырэу Чумаковым щыщ Николай Беликовыр, Дагестанскэм щыщ Андрей Осиповыр, Афыпсыпэ щыщ я 64-рэ дзэм иполитотдел иотделение ипащэу Къэдэ Хъалид, Хьатикъое совхозым щыщ сержантэу Михаил Заликовыр, Нэшъукъуае шышхэу Блэгъожъ Мыхьамодэрэ КІыкі Мэджыдэрэ, Кощхьэблэ районымкІэ топым инаводчикэу, Щытхъум иорденэу я II-рэ, я III-рэ степеньхэр зиІэхэр къызыфагъэшъошагъэу

пэ щыщ Шыу Щэбан, Пэнэжьыкъуае щыщхэу Хъут Хьаджиндрысрэ Хьачмамыкъо Даутэрэ, Хьакурынэхьаблэ щыщ Іэшъхьэмэфэ Идад, къуаджэу ШІоикъо щыщ Къоджэшъэо Айса, къуаджэу Тхьагъапшъэ щыщ КІакІыхъу Сахьид, Шаумяным щыщ Къумыкъу Махьмуд, Джэджэхьаблэ щыщхэу ХъутІыжъ Мосэрэ ащ ышнахыкІзу Хъалидэрэ, Къэбыхьаблэ щыщхэу лейтенантэу ЦуукІ Къасимрэ фельдшерэу Мэзлэкъо ФатІимэтрэ, Пэнэжьыкъуае щыщ лейтенантэу Геннадий Гречушниковыр ыкІи нэмыкІхэр.

Сталинград дэжь щыкІогъэ заохэм Джыракъые щыщ Насыф Нурбыий ахэлэжьагь. 1941рэ илъэсым шышъхьэІу мазэм щегъэжьагъзу ар фронт зэфэшъхьафхэм аlутыгъ. 1942-рэ илъэсым шэкІогъум и 21-м Сталинград дэжь автоматчикхэм яротэ икомандирэу, младшэ лейтенантэу Н. Насыфым дзотитІу къыщигьэуагь, нэмыцитф щиукІыгъ. УІагъэхэр къызэрэтыращагъэзэ пхъашэу зэрэзэуагъэм пае Быракъ Плъыжьым иорден ащ къыфагъэшъошагъ. Карпатхэм апэблэгъэ псэупІэу Солонец-Лев дэжь пыим ипычиныр, Адэмые щыщхэу младшэ тапІэ иштэнкІэ лІыхъужъныгъэшхо зэрэщызэрихьагъэм фэшІ старшэ леитенантэу 🗖. . Насыфым Хэгъэгу зэошхом иорденэу я II-рэ степень зиlэр къыфагъэшъошагъ.

Адыгеим икІыгъэхэр псэемыблэжьэу Курскэ заом хэлэжьагъэх. Хьатикъое совхозым къикІыгъэ танкистэу Иван Синченкэр, Джамбэчые щыщ Шъаукъо Аскэр, Дондуковскэм щыщэу капитанэу Федор Антонен, Пэнэжьыкъуае щыщ ЕхъулІэ Юсыф, Бжыхьэкъоежъым щыщ ХьакІэко Аслъан, Афыпсыпэ щыщ ШІуцІэ Юныс, Вольнэм щыщхэу Николай Киричковыр, Тыу Набый, я 2рэ танкыдзэм ивзвод икомандирэу Николай Кутенкэр, Мыекъуапэ щыщхэу топым икомандирэу Михаил Ивановыр, Федор

Мягкэр, Емельян Белимовыр а чіыпіэм щызэуагьэхэм ахэтыгьэх. Псышіопэ районымкіэ къуаджэу Тхьагьапшъэ щыщ Кіакіыхъу Щэбанэ фашистхэм апэуцужьызэ танкым истыхьагь. Мыекъуапэ щыщ Михаил Евтушенкэр бэдзэогъум и 12—13-м я 2-рэ гвардейскэ танкыдзэм хэтэу пыим пэуцужьыгь.

Адэмые щыщэу танкистэу ЛІышэ Заурбэч бэдзэогъум и 12-м Прохоровкэ дэжь щыкюгьэ заохэм ахэтыгъ. Правительственнэ наградиплІ къызыфагъэшъошэгъэ Заурбэч изэо гьогу Эльбэ, щиухыгь зэо ужыми Октябрьскэ революцием иорден къыфагъэшъошагъ. Танк ротэм икомандирэу Иван Синченкэм иэкипаж пыим итопищ зэхикъутагъ. Селоу Большесидоровскэм щыщэу Федор Яковенкэм иротэрэ Блащэпсынэ щыщэу майорэу Щыкъ Мусэ ибатальонрэ Прохоровкэ дэжь фашистхэм щязэуагьэх. Мыекъуапэ щыщэу старшэ лейтенантэу Степан Долгушиным ибатарее пыим итанки 5-рэ ибронетранспортери 2-рэ зэхикъутагъэх.

Теуцожь районымкІэ къутырэу Маякым щыщэу летчикэу Николай Ивановым пыим ыгъэпытэгъэ гъунапкъэхэм Белгород иІэгьо-блэгьу сурэт щатырихынэу пшъэрылъ къыфашІыгъагъ. 1944-рэ илъэсым ичъэпыогъу ащ Советскэ Союзым и Ліыхъужъыціэ къыфагъэшъошагъ. Я 17-рэ ошъогудзэм ия 224-рэ бомбардировочнэ авиадивизие ия 449-рэ бомбардировочнэ авиаполк извенэ икомандирэу, илъэс 22-рэ зыныбжь, къалэу Мыекъуапэ щыщ Анатолий Шевкуновым иэкипаж нэмыц фашистхэм Курскэ Дугам дэжь лагъымэхэр щатыридзагъэх. 1944-рэ илъэсым ибэдзэогъу ащ Советскэ Союзым и Ліыхъужъыціэ къыфагъэшъошагъ. Шевкуновым иэкипаж хэтыгъэх Мыекъуапэ щыщэу радистэу В. Г. Гаврен кэр, штурманэу, старшэ лейтенантэу И. И. Григоренкэр, шхончаоу старшинау Ю. И. Бароненкэр.

1943-рэ илъэсым ичъэпыогъу Днепрэ дэжь щыкlогъэ заохэм ахэлэжьагъэхэу Андрей Топорковымрэ Хамазан Гизатуллинымрэ Мыекъуапи, зэрэ Адыгееуи арэгушхох.

Адыгеим икіыгъэхэм псыхъоу Днепрэрэ Украинэм икъэлэ шъхьа!эу Киеврэ пыим къы!эпыхыжьыгъэнхэм я!ахьыш!у хашыхьагъ. Мыекъуапэ щыщ танкистэу Иван Гаврюшенкэр, Пчыхьал!ыкъуае щыщ Шъхьаплъэкъо Мэдин, Хьакурынэхьаблэ щыщ Азэщыкъ Мамый, Джамбэчые щыщхэу Шъаукъо Аскэр, Емель-

ян Белимовыр, Пэнэжьыкъуае щыщэу артиллеристэу Къат Рэщыд, Афыпсыпэ щыщхэу Ацумыжъ Хьамидэ, я 4-рэ гвардейскэ шхончэо корпусым истаршэ лейтенантэу Шыу Щэбанэ Днепрэрэ Киеврэ адэжь щыкlогъэ зэо пхъашэхэм ахэлэжьагъэх.

Жъогъо Плъыжьым иорденитly къызыфагъэшъошэгъэгъэ Къадэ Хъалид Днепрэ дэжь щыкІогъэ заохэм ліыбланэу зэрахэлэжьагьэм фэшІ Быракъ Плъыжьым иордени къыратыгъ. Къэбыхьаблэ щыщ Уракъ Джыраслъан 1943-рэ илъэсым шэкІогъум и 6-м Киев зыштэгъэ дзэкІолІхэм ахэтыгь. ХъутІыжъ Мосэ, Иван Задворнэр, Василий Агиенкэр, Григорий Кошаковыр, Лъэустэнхьаблэ щыщ Бжыхьакъо Къымчэрые Днепрэ дэжь щыкІогьэ заохэм ахэлэжьагъэх. Иныбджэгъухэу Пожарскэм, Артеменкэм, Сидоровым, Галкиным ягъусэу лейтенантэу Бжыхьэкъо Исмахьилэ Киев пэблэгьэ къуаджэу Затонскэ шъхьафит ашІыжьы зэхъум ыкІи Киеврэ Житомиррэ зэзыпхырэ гьогухэм ащыкогьэ зэо пхъашэхэм лІыхъужъныгъэшхо къашызхигъэфагъ 1943рэ илъэсым ибжыхьэ Днепрэ иджабгъу нэпкъ пыим иплацдармэ щыубытыгъэнымкІэ ыкІи щыІыгъыгъэнымкІэ дэгъоу пэщэныгьэ зэрэзэрихьагьэм фэшІ Хьатикъуае щыщэу, топ ротэм икомандирэу МатІыжъ Кущыку адыгэхэмкІэ апэрэу Александр Невскэм иорден къыфагъэшъошагъ.

Ленинэхьаблэ щыщ Дэрбэ Сэфэр Донбассрэ Къыблэ-Къокlыпlэ Украинэмрэ шъхьахэу, Советскэ Союзым и Ліы-хъужъхэу Анатолий Шевкуновымрэ Александр Важинскэмрэ пыим идзэхэм лагъымэхэр атырадзэхэээ хьалэч рагъафэщтыгъэх.

Къырым шъхьафит ашІыжьы зэхъум Мыекъуапэ щыщхэу Алексей Сорокэрэ Григорий Ивашкевичрэ ліыхъужъныгъэшхо къызхагъэфагъ. Джастэ Якъуби Къырым шъхьафит зышІыжьыгъэхэм ахэтыгъ.

1944-рэ илъэсым щылэ мазэм и 21-м къалэу Керчь шъхьафит ашІыжьэу рагьэжьагь. Приморскэ дзэм ия 337-рэ дивизие ия 1133-рэ полк а заом хэлэжьагъ. Пыим щэр къатырипхъанкіэзэ, я 1133-рэ полкым ибатальонэу капитанэу Сорока зипэщагъэм Керченскэ хыдэкІыпІэр зэпичи, Къырым плацдармэр щиубытыгь. ЫпэкІэ лъыкІуатэхи капитанэу Сорока идзэкІолІхэм Войковым ыцІэкІэ щыт заводыр аубытыгъ, гитлеровцэхэм ябатальон зэхакъутагь, танкрэ топрэ къагьэогьах. Нэмыц дзэкІолІхэу, офицерхэу гьэрэу бэ аубытыгь, вагони 125рэ пыим къытырахыгъ. Урамхэм ащыкІогъэ зэо пхъашэхэм Сорока хьылъэу къащау/и, 1947рэ илъэсым нэс госпиталым чІэлъын фаеу хъугъэ. Пащэхэм пшъэрыльэу къыфашІыхэрэр еІолІэнчъэу зэригъэцакІэрэм ыкІи псэемыблэжьэу зэрэзэуагъэм фэшІ 1944-рэ илъэсым жъоныгъуакІэм и 16-м А. П. Сорока Советскэ Союзым и ЛІыхъужъыцІэ къыфаусыгъ.

1944-рэ илъэсым жъоныгъуакlэм и 1-м ичэщ я 417-рэ шхончэо дивизием ия 1376-рэ полк

1944-рэ илъэсым мэзаем и 11-м Кривой Рог дэжь я 3-рэ Украинскэ фронтым ия 152-рэ шхончэо дивизие ия 46-рэ полк ивзвод икомандирэу, младшэ лейтенантэу Дэрбэ Сэфэр нэмыцхэм аІыгъыгъэ пытапІэр аштэнышъ, дзэ шъхьаІэхэр къэсыфэ аІыгъынэу пшъэрылъ къыфашІыгъагъ. Мы заом лейтенант ныбжьыкІэм ылъэгу лъэшэу къыщауІэгъагъэми, лІыхъужъныгъэшхо къызыхигъафэзэ пшъэрылъэу къыфашІыгъэр ыгъэцэкІагъ.

фит зышІыжьыгъэхэм ахэтыгъ. Къыблэ-КъохьэпІэ фронтым ия 236-рэ шхончэо дивизие ия 814-рэ полк хэтэу 1943-рэ илъэсым Іоныгъом и 2-м Харьков дэжь щыкІогъэ зэо пхъашэхэм ар ахэлэжьагъ. Ащыщ горэм пчъагъэрэ къыщауІагъэми, Іашэр ыгъэтІылъыгъагъэп.

1944-рэ илъэсым мэзаем и 1-м Кривой Рог дэжь я 3-рэ Украинскэ фронтым ия 152рэ шхончэо дивизие ия 46-рэ полк ивзвод икомандирэу, младшэ лейтенантэу Дэрбэ Сэфэр нэмыцхэм аlыгыыгъэ пытапІэр аштэнышь, дзэ шъхьа-Іэхэр къэсыфэ аlыгъынэу пшъэрылъ къыфашІыгьагь. Мы заом лейтенант ныбжьыкІэм ылъэгу лъэшэу къыщауІэгъагъэми, ліыхъужъныгъэшхо къызыхигъафэзэ пшъэрылъэу къыфашІыгъэр ыгъэцэкІагъ. Ащ пае медалэу «За отвагу» зыфиІорэр къыфагъэшъошагъ. Награди 7 зиІэгъэ Дэрбэ Сэфэр ипсауныгьэ изытет епхыгьэу 1944-рэ илъэсым ичъэпыогъу запасым агъэкІуагъ.

Мыекъуапэ щыщхэу летчик-

Севастополь пэблагъэу щызаозэ, дзэкІолІэу Григорий Ивашкевич разведчик купмэ япащэу агъэнэфэгъагъ. А купым хэтыгъэхэм нэмыцхэм лагъымэр зычалъхьэгъэ чыптэр зэранэкІи, пыим ичІытІыр дэпшыхьагъэх. Ивашкевич игъусагъэхэр зэкІэ а заом щыхэкІодагъэх. Ежь мэфэ псаум фашистхэм апэуцужьыгъ, ау гьогогьо къызэрауlагьэзэ чІытІырыр пыим ригьэштэжьыгьэп. Пчыхьэм Ивашкевич фашист блиндажым епшылІи, гранатэхэр ахидзагъ, ежьми уІэгъищ къытещагьэ хъугьэ. Гранатэхэр ыІэмычІэ чІэлъхэу, лъыр къечъэхэу ІэпыІэгъу къыфэхъунэу къэсыгъэ тидзэкІолІхэм Ивашкевич къагъотыжьыгъ. А мафэм лыхъужъныгъэшхо зезыхьэгъэ тидзэкІолІ фашист нэбгырэ 40 фэдиз хигъэфэгъагъ. 1945-рэ илъэсым гъэтхапэм и 24-м Советскэ Союзым и ЛіыхъужъыцІэ къыфагъэшъошагъ.

ДЭРБЭ Байзэт. Тарихъ шіэныгъэхэмкіэ кандидат. (Джыри къыкіэлъыкіощт).

♦ КУПЭУ «КЪЫБЛЭР»

КъэлэпчъэІутхэр цыхьэшІэгъух

«Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — «Спартак» Налщык —

ЖъоныгъуакІэм и 4-м Адыгэ республикэ стадионым

шызэдешІагьэх. Зезыщагъэхэр: Л. Верулидзе — Владикавказ, П. Евстафиади — Краснодар, А. Чекалин — Воронеж. «Зэкъошныгъ»: Кондратьев, Мыкъо Абрек, Такълый, Ахмедханов, Осмаев (Дудин, 90), Мыкъо Мурат, Къонэ (Наталич, 71), Датхъужъ, Ролдугин, Когония (Павлов,

Зэкъош республикэхэм якомандэхэм язэдешіэгъу гъэшіэгьонэу Мыекъуапэ щыкІуагъ. Я 85-рэ такъикъым нэс текІоныгъэм икъыдэхын хьакІэхэр нахь пэблэгьагъэх. А. Бажьэр, М. Гугуевыр, А. ДышъэкІыр, нэмыкІхэри тикъэлапчъэ благъэу къекlухэу, ухъумакІохэм аІэкІэкІыхэу зэп къызэрэхэкІыгъэр. Тикъэлапчъэ бэрэ къыдэуагъэхэми, дэгъу дэдэу ешІэгъэ К. Кондратьевым

73), Домшинский.

ЯтІонэрэ такъикъ 45-м къыкІоцІ «Зэкъошныгьэр» нахь шъуамбгъоу зэрешІэрэм ишІуагъэкІэ, Налщык ифутболистхэр зэкlэкlожьынхэ, якъэлапчъэ икъэухъумэн яшъыпкъэу пылъынхэ фаеу хъугъэ. А. Датхъужъыр, З. Осмаевыр, А. Домшинскэр, нэмыкІхэри апэкІэ зэрильыхэрэм тигьэгугъэщтыгъ. ЕшІэгъур кІэухым фэкІуагъэу А. Домшинскэр «Спар-

шІокІынхэ алъэкІыгъэп.

такым» икъэлэпчъэlутэу Т. Хьанцэм изакъоу екlугъ. Футболистхэр шапхъэм диштэу пхъашэу зэпэуцугъэх, Т. Хьанцэм Іэгуаор къызэкІидзэжьын ылъэкІыгь. Аужырэ такъикъхэм Д. Павловыр метри 3 — 4-кІэ зыпэчыжьэ къэлапчъэм лъэшэу дэуагь, ау ухъумакІохэм Іэгуаом кІуапІэ ратыгьэп.

Пресс-зэјукјэр

«Спартакым» итренер шъхьа-Іэу Бэджый Хьэсанбый футболист цІэрыІоу щытыгь. «Локомотив» Москва икъэлэпчъэlyтэу ешІэзэ, командэм Урысыем идышъэ медальхэр, хэгъэгум и Кубок къыфагъэшъошагъэх.

— Адыгэ Республикэм дахэу къышытпэгъокІыгъэх. «тхьашъуегъэпсэу» гъэзетымкІи ясloжьы сшіоигъу. Ешіэгъум текіоныгъэр къыщыдэтхын тимурадэу Мыекъуапэ тыкъэкІуагъ. «Зэ-

къошныгъэм» икъэлэпчъэlут Іэпэ-Іэсэныгъэ ин къыгъэлъэгъуагъ, – къыІуагъ ащ.

ТиупчІэхэм джэуапхэр къаритыжьхэзэ тренер шъхьаІэм зэрэхигъэунэфыкІыгъэу, Къэбэртэе-Бэлъкъарым икомандэ пшъэрылъ инхэр зыфишІыжьынхэм фэхьазырэп, къэлапчъэм Іэгуаор нахьыбэрэ дидзэ зыхъукІэ, унашьоу аштэщтым егупшысэщтых.

Адыгэ быракъым тызэфещэ

«Спартакыр» Урысыем иапшъэрэ куп зэрэщешіэщтыгьэр шіукіэ тыгу къэтэгъэкІыжьы. Командэм спорт шъошэ хэхыгъэ зыфишІыжьыгъагъ. Майкэхэм адыгэ быракъыр сурэтэу атешІыхьагъэу Урысыем икъалэхэм ащешІэщтыгъ. Адыгэ быракъыр дунаим нахьышІоу щашІэнымкІэ, лъэпкъ шІэжьым зыкъегъэІэтыгъэнымкІэ Налщык ифутбол клуб Іофыгъошхо ыгъэцэкІагъэу тэлъытэ. Спортыр зикІасэхэм адыгэ быракъыр стадионхэм ащагъэбыбатэщтыгъ.

Тиуахътэ «Спартакым» испорт шъуашэ зэхъокІыныгъэхэр фэхъугъэх. НахьыпэкІэ командэм испонсорэу щытыгъэ Къанэкъо Арсен мылъкукІэ ІэпыІэгъу къафэхъущтыгъ. КъэкІощт илъэсхэм ательытагьэу «Спартакым» шъуашэу и агъэм къыфигъэзэжьы шІоигъу.

Налщык икомандэ фэгумэкІыхэу Къэбэртэе-Бэлъкъарым къикІыгъэхэм, стадионым дэсыгъэхэм Хь. Бэджыер лъэшэу зэрафэразэр къытиlуагъ. Стадион дахэ Мыекъуапэ иІэ зэрэхъугъэм фэшІ къытфэгушІуагъ.

«Зэкъошныгъэм» итренер шъхьаІэу К. Степанян къызэри-

ІуагъэмкІэ, футболист заулэ сымадж, шъобжхэр агъэхъужьынхэу игъо ифагъэхэп. УхъумэкІуищ гупчэм щешІэ зыхъукІэ «Зэкъошныгъэм» икъэлапчъэ нахьышІоу къаухъумэу ащ ылъытагъ. Зичэзыу зэlукlэгъухэр тикомандэ хьылъэ къыщыхъущтых.

КІзуххэр

«Черноморец» — МИТОС — 3:2, «Афыпс» — «Мэщыкъу» — 2:2, «Витязь» — «Динамо» — 2:1, «Торпедо» — «Таганрог» — 3:0, «Биолог» — «Ангушт» — 2:1, «Шъачэ» — «Терек-2» — 1:1, «Ангушт-2» — «Краснодар-2» — 4:2, «Астрахань» — «Алания» — 3:0.

ЧІыпІэхэр

1. «Черноморец» — 33

2. «Витязь» — 33 3. «Торпедо» — 32

4. «Афыпс» — 25

5. MИTOC — 24

6. «Спартак» — 21 7. «Динамо» — 21

8. «Мэщыкъу» — 18 9. «Таганрог» — 17

10. «Зэкъошныгъ» — 15

11. «Ангушт» — 15 12. «Биолог» — 13

13. «Астрахань» — 12

14. «Алания» — 9 15. «Анжи-2» — 9

16. «Шъачэ» — 4

17. «Терек-2» — 4

18. «Краснодар-2» — 3.

ЖъоныгъуакІэм и 9-м «Зэкъошныгъэр» Ставрополь щы-ІукІэщт чІыпІэ командэу «Ди-

Сурэтхэр «Зэкъошныгъэмрэ» «Спартакрэ» яешІэгьу къыщытетхыгъэх.

ФУТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЫР

Бэп къафэнагъэр

Урысыем футболымкІэ изэнэкъокъу хэлэжьэрэ командэхэу апшъэрэ купым хэтхэм жьоныгъуакІэм и 2 — 4-м я 26-рэ ешІэгьухэр яІагьэх

Зэгъэпшэнхэр

«Спартак» — «Зенит» — 1:1, 1:1, «Торпедо» — «Рубин» —

«Кубань» — «Динамо» — 1:2, «Амкар» — «Локомотив» —

«Ростов» — «Терек» — 0:1, 2:2, «Уфа» — «Мордовия» —

1:2, «Арсенал» — «Краснодар» — 0:3, ЦСКА — «Урал» — 3:1.

Хэт тыдэ щыіа?

1. «Зенит» — 60

2. «Краснодар» — 54

3. ЦСКА — 50

4. «Динамо» — 47

5. «Рубин» — 44

6. «Спартак» — 43 7. «Локомотив» — 39

8. «Терек» — 33

9. «Кубань» — 32

10. «Мордовия» — 31

11. «Ростов» — 27

12. «Уфа» — 25

13. «Амкар» — 24

14. «Урал» — 23

15. «Арсенал» — 23

16. «Торпедо» — 21.

Илъэс зэнэкъокъур кІзухым фэкІо. Командэ пэпчъ ешІэгъуи къыфэнагъ. Медальхэр зыхьыщтхэр, апшъэрэ купым хэзыщтхэр шІэхэу къэнэфэщтых.

• КИКБОКСИНГ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Мэфэкі шіухьафтынхэр

Урысые Федерацием кикбоксингымкІэ изэнэкъокъу къалэу Липецкэ щык Іуагъ. Адыгэ Республикэм ибэнакІохэм хагьэунэфыкІырэ чІыпІи 2 зэІукІэгъухэм къащыдахыгъ, мэфэкІ шІухьафтынхэр къафашІыгъэх.

Борсэ Астемир, кг 57-рэ, дышъэ медалыр къыфагъэшъошагъ. Ятфэнэрэу Урысыем ичемпион хъугъэ. Арсен Еремян, кг 48-рэ, ящэнэрэ чІыпІэр къыхьыгъ. Урысыемрэ Адыгеимрэ язаслуженнэ тренерэу Сихъу Казбек тиспортсмен-

хэм пэщэныгъэ адызэрихьагъ. ТибэнакІохэу А. Борсэмрэ

А. Еремянрэ Урысые Федерацием ихэшыпыкІыгъэ командэ хэтых, дунэе зэlукlэгъухэм зафагъэхьазыры. Тиспортсменхэм, тренерхэм тафэгушІо, ямедальхэм ахагъэхъонэу афэтэІо.

Нэкіубгьор зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыІэр:

385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 4015 Индексхэр 52161 52162 Зак. 681

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьаІэр Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

МэщлІэкъо Саид

Редактор шъхьаІэм игуадзэр пшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр

Хъурмэ Хъусен